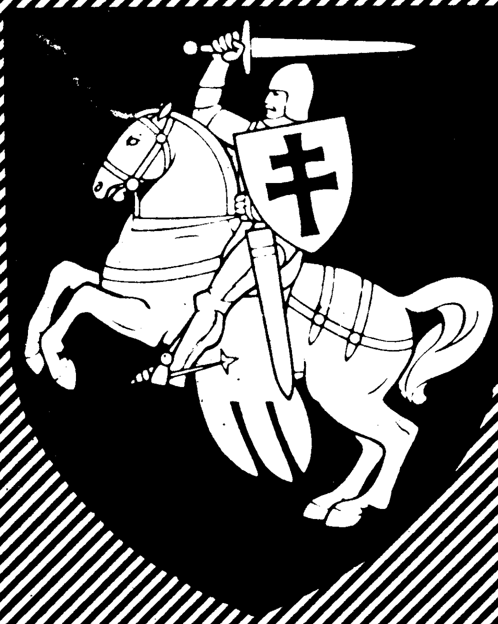

ВЫБАР

ГАЗЕТА ДЭМАКРАТЫЧНЫХ ПЛЫНЯЎ ПРЫДЗВІНСКА- ПРЫДНЯПРОЎСКАГА КРАЮ

№ 38 (66) 8—14 снежня 1993 г. Кошт 15 руб.

СУПРАЦОЎНІЦТВА РАЗВІВАЕЦЦА

Тыдзень—з 15 да 22 лістапада—правяла ў ніжнесаксонскім гарадку Нінбург дэлегацыя дэмакратаў (БНФ, БСДГ, БХДЗ, клуб выбаршчыкаў «За дэмакратычныя выбары») і прадпрымальнікаў-пачаткоўцаў з абласнога цэнтра. Па запрашэнню арганізацыі па міжнародных кантактах (IBW) яна прыняла ўдзел у семінары па камунальнаму самакіраванню Нямеччыны.

У рамках семінара госці наведалі кіраўніцтва горада-пабраціма, сустрэліся з рэдактарамі рэгіянальнай нінбургскай газеты «Дзі Харке». У Гановеры віцябляне пабачылі ландтаг, гутарылі з дэпутатам-хадэкам (ХДС) Рольфам Рэйнеманам, які распавёў пра тое, як праходзяць пасяджэнні зямельнага парламента.

Нашы палітыкі пабывалі таксама ў бюро гарадскіх арганізацый Хрысціянска-дэмакратычнага саюза, сацыял-дэмакратаў, «зялёных», дзе пазнаёміліся з формамі работы гэтых партый у Нінбургу й ваколіцах.

Немалую ўвагу, дзякуючы руплівасці гаспадароў, віцебскія дэмакраты і бізнесмены прысвяцілі і культурнай праграме. Яны зрабілі экскурсіі па Нінбургу, суседняму старажытнаму Цэле, паслухалі цудоўны канцэрт віцебскага народнага камернага хору ПК прафсаюзаў у Штэербергу. Пачаставаліся ў кітайскім рэстаране.

У Берген-Бельзене дэлегацыя ўсклала кветкі на могільніку савецкіх палонных, забітых у час Другой сусветнай вайны.

Побыт віцяблянаў завяршыўся падпісаннем паміж штотыднёвікам «Выбар» і нінбургскай філіяй арганізацыі па міжнародных кантактах пратакола аб супрацоўніцтве на будучы год, які будзе, пэўна, надрукаваны ў бліжэйшых нумарах нашае газеты.

Ю. ТУТЭЙШЫ.

Дэлегацыя віцебскіх палітыкаў наведала штодзённую «Дзі Харке», дзе сустрэлася з шэф-рэдактарам Геро Замерфельдам (справа) і рэдактарам Юргенам Хекманам (другі справа).
Фота: БЕРНАРД.

НА 8—МІ СТАРОНКАХ:

Свет вакол нас

● У 1993 г. кошт заграгічных інвестыцый у Кітай можа перавысіць суму ў 100 млрд. USD, што ўдвая болей, чым летась.

● Інфляцыя ў новай Югаславіі дасягнула ў кастрычніку 2000%. Дагэтуль рэкордным быў жнівень (1880 працэнтаў).

Калонка палітычнага аглядальніка

«Новыя» камуністы

Па краінах, што ўтварыліся на тэрыторыі былой камуністычнай імперыі і яе сатэлітаў, пракацілася хваля перамог былых камуністаў у свабодных парламенцкіх выбарах. Але не ўсё так проста, як здаецца тым палітычным дзеячам, што паспяшаліся зрабіць для сябе аптымістычныя прагнозы і выкарыстаць гэты феномен у прапагандзе сваіх ідэй. Першае—трэба ўлічваць, што паўсюль, дзе гэта здарылася, «левыя» прыйшлі да ўлады дзякуючы сістэме дэмакратыі, усталяванай іхнымі папярэднікамі-антыкамуністамі. Такім чынам, дэмакраты-антыкамуністы самі ўсталявалі такі парадак, які дазволіў народу свабодна і без працяглай барацьбы пазбавіць іх улады. Прыгадаем, што пазбавіцца ад камуністаў гэтым краінам удалося толькі шляхам рэвалюцый, дзе «аксамітных», а дзе й крывавых. Таму, дарэчы, варта дачакацца наступных выбараў, каб паглядзець, як усё абыдзецца гэтым разам.

Па-другое—тыя былыя кіруючыя камуністычныя партыі даўно памянялі назвы (каб нават не пахла «камунізмам») і палітычныя платформы, часцей за ўсё на сацыял-дэмакратычныя, што таксама магло паспрыяць ім на выбарах.

На Беларусі камуністы перакладлі ўладу з рукі ў руку і ў працэсе пазбавіліся ад кампраметуючай назвы, а заадно і ад абрыдлай партыйнай дысцыпліны і «навязлівага» партыйнага кантролю (што за здольнасць усё на свеце паварочваць сабе на карысць!).

(Заканчэнне на 3-й стар.).

Не ад добрага жыцця

Паважаныя выбаршчыкі! Прыхільнікі дэмакратыі! Сябры клуба «За дэмакратычныя выбары»! Адзінай дэмакратычнай арганізацыі віцебскіх выбаршчыкаў—гарадскому клубу «За дэмакратычныя выбары»—пагражае небяспека закрыцця.

У свой час клуб не прайшоў перарэгістрацыю. У сувязі з гэтым ён можа спыніць існаванне. Каб такое не здарылася, трэба сабраць суму ў восем мінімальных зарплат. Планка апошніх пастаянна ўзнімаецца. Пагэтаму клуб абвяшчае збор грошаў на сваю перарэгістрацыю. Ахвяраванні прымаюцца па месцы знаходжання тыднёвіка «Выбар» (вул. Гогаля, 17, чацвёрты паверх).

Ю. С.

Не было шчасця, ды нядоля дапамагла

Віншую ўсіх прыхільнікаў клуба «За дэмакратычныя выбары» з перарэгістрацыяй.

Не хвалюйцеся, не звар'яцеў. Лічу, што калі б яе не было, то перарэгістрацыю трэба было зрабіць самім. Для нас гэта ўнікальны выпадак праверыць свае шэрагі: хто сапраўдны дэмакрат, а хто толькі балбатун...

Гэта, калі хочаце, наш агляд сілаў. Тры гады назад нас аб'яднала «души прекрасные порывы». Цяпер прыйшла пара самавызначэння. Час адказаць на пытанні: «Хто мы? Чаго хочам?». І канстытуіраваць нашыя мэты й задачы.

Ёсць і яшчэ адна прычына для радасці. Мы маем магчымасць праверыць нашыя ўладныя структуры, якія пры кожным зручным выпадку любяць сябе паказаць прыхільнікамі дэмакратыі. На агледзінах у замежжы яны выстаўляюць сябе самымі дэмакратычнымі дэмакратамі ў Віцебску.

І вось настаў час «Х», спадары дэмакраты з выканкамаў, рай-, гар-, аблсаветаў, пракуратуры, МУС і КДБ. Сістэматычна вашыя прадстаўнікі прысутнічаюць на паседжаннях нашага агульнага любімага клуба. Але за магчымасць любіць дэмакратыю, прадстаўляцца дэмакратам трэба плаціць. Прапаную вам, супрацоўнікі Саветаў, выканкамаў, МУС, КДБ, пракуратуры, унесці свой грашовы ўзнос у перарэгістрацыю клуба. І такім чынам, пацвердзіць прыхільнасць да дэмакратыі.

Грошы прымем і ад асоб, і ад калектываў.

У. ПАДГОЛ.

P.S. У звязку з рэзкім збліжэннем беларускага ўрада з расійскім раю антыдэмакратам з уладных структураў таксама ўнесці грашовы ўклад у перарэгістрацыю клуба, каб засведчыць перад Б. Ельцыным сваю прыхільнасць да дэмакратыі, што можа паспрыяць павелічэнню паставак газа і нафты з Расіі.

Вяртаючыся да надрукаванага

Адказы атрыманы

У «Выбары» № 23 за гэты год была змешчана нататка «За чый кошт?», у якой паведамлялася, што «галоўны ўрач санаторыя «Лётцы» В. Полазаў узяў крэдыт у банку і будуе сабе катэдж». Задаваліся пытанні: дзе атрыманы крэдыт, на якую суму, чаму разлік за будаўніцтва вяла бухгалтэрыя санаторыя? Сп. Полазаў пакрыўдзіўся і звярнуўся ў суд з іскам аб абароне гонару і годнасці да рэдакцыі «Выбара» на суму 100 тысяч рублёў.

Цяпер штотыднёвік атрымаў адказы на пастаўленыя пытанні. Згодна з дакументамі, Віктар Полазаў заключаў крэдытныя дагаворы з Віцебскім аддзяленнем ашчадбанка двойчы—25 лістапада 1992 года на 1,08 млн. рублёў і 21 красавіка 1993 года на 3,4 млн. рублёў. Абодва крэдыты выдзелены на сорак гадоў (да 2033 г.) пад 5% гадавых. Акрамя таго, ён звярнуўся да кіраўніцтва фірмы «Беларуськурорт», якой падначалены санаторый «Лётцы». Рашэннем выканкама гэтай фірмы ад 20 кастрычніка 1992 года В. Полазаву выдзелена доўгатэрміновая беспрацэнтная ссуда на будаўніцтва садовага доміка ў памеры 1,5 млн. рублёў за кошт сродкаў санаторыя з пачаткам яе выплаты з кастрычніка 1995 года. Рашэннем Лятчанскага сельсавета ад 26 жніўня 1992 г. галоўурачу выдзелены зямельны ўчастак пад будаўніцтва жылога дома ў в. Малыя Лётцы. Генпланам прадугледжана ўзвядзенне двухпавярховага 5-ціпакаёвага жылога дома агульнай плошчай 130 $м^2$, жылой—120 кв. метраў. 11 снежня мінулага года Віктар Полазаў заключыў дагавор падрада на капітальнае будаўніцтва з Віцебскім міжгаспадарчым сельскім будкамбінатам. Згодна з дагаворам і ў адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў Беларусі № 99 ад 24.02.92 г. заказчык аплочвае аванс у памеры 100% кошту будаўніча-мантажных работ месячнага аб'ёму работ не пазней 25 чысла папярэдняга месяца. 16 снежня 1992 года сп. Полазаў пералічыў на рахунак будкамбіната 700 тыс. руб. авансу з крэдыту, узятага ім у ашчадбанку. Праз два тыдні і бухгалтэрыя санаторыя пералічыла будкамбінату 1,5 млн. руб. —ссуду, атрыманую панам Полазавым ад «Беларуськурорта» (у адпаведнасці з рашэннем кіраўніцтва гэтай арганізацыі).

Пабудова дома пачалася ў лютым г. г. У перыяд з лютага па красавік будаўнічых работ выканана на суму каля 7 млн. рублёў. Паводле даведкі, якую даслаў у інспекцыю Кантрольнай палаты начальнік будкамбіната І. Свярдлоў, працы аплочаны В. Полазавым з улікам раней унесенага авансу ў 2 млн, 200 тыс. рублёў згодна плацёжных даручэнняў ад 24 красавіка, 8 чэрвеня, 21 і 23 ліпеня бягучага года.

Пытанні былі пастаўлены і адказы, як бачым, атрыманы.

НА СЕСІІ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА

Выступ лідэра парламенцкай апазіцыі БНФ Зянона Пазьняка

Спадары дэпутаты!

Галоўная віна Савета Міністраў і яго старшыні спадара В. Кебіча заключаецца, на мой погляд, у разбурэнні беларускай эканомікі, у знішчэнні яе перавагаў і стартавых магчымасцяў, у задушэнні нацыянальнай грашовай і фінансава-крэдытнай сістэмы і як вынік—у стварэнні рэальнай пагрозы незалежнасці і дзяржаўнасці Беларусі. Прычыны тут перш за ўсё суб'ектыўнага плану: некампетэнтнасць і свядомая арыентацыя на састарэлыя палітычныя прыярытэты насуперак эканамічным законам.

Палітычнымі прыярытэтамі ў Старшыні Саўміна ніколі не былі рынкавая эканоміка і незалежная беларуская дзяржава. Урадавыя інтарэсы былі і застаюцца скіраванымі на захаванне адміністрацыйна-каманднай сістэмы і аднаўленне СССР. Спадар В. Кебіч неаднаразова выказваў жаданні павярнуць кола гісторыі назад і адкрыта заявіў пра гэта ў верасні 1993 года на нарадзе кіраўнікоў Гомельскай вобласці. Там між іншым прэм'ер-міністрам быў станоўча ацэнены камуністычны антыбеларускі «кангрэс народа Беларусі», у якім прынялі ўдзел такія адыёзныя фігуры камуністычнага замежжа, як генерал Сцерлігаў, Бабурын. Алксніс, Буракявічус, Церахаў. Там зневажалася наша дзяржава, нашы палітычныя каштоўнасці. Крымінальныя дзеянні некаторых удзельнікаў таго сходу цяпер добра вядомыя. Фенаменальна, што ўрад, як заявіў спадар Кебіч, збіраўся «очень ориентироваться» не на незалежнасць, не на будаўніцтва прававой дзяржавы і здаровай эканомікі, а на «дзеянні ўдзельнікаў» кангрэса, на імкненні, як трапна заўважылі гомельскія журналісты, ператварыць Беларусь у «ближнее Падмаскоўе». Пасля такіх заяў і «арыентацыяў» урад не мае маральнага права кіраваць краінай. Тым больш, што Саўмін ужо ператварыўся ў нейкую бюракратычную неўрадавую структуру, дзе розныя «ўпраўленні» і «дзяржсакратары» кіруюць міністрамі.

Але звернемся да эканамічнай палітыкі ўраду. У 1990 годзе Вярхоўны Савет прыняў праграму пераходу да рынкавай эканомікі. Пераходны да рынка перыяд павінен быў заняць два гады і завяршыцца ў канцы 1992 года. Дзе тая праграма і дзе рэформы? Рэформаў няма.

Самую вялікую шкоду зрабіў гэты ўрад, стварыўшы паліўна-энергетычны голад і не дапусціўшы ўвядзення нацыянальнай валюты. (Успомнім ашуканства Вярхоўнага Савета намеснікам прэм'ера спадаром Косцікавым пра забяспечанасць Беларусі нафтай).

Захаванне адміністрацыйна-каманднай эканомікі пры сусветных цэнах на энерганосьбіты немагчымае. Тым больш не можа існаваць дзяржава, калі крыніца грашовай эмісіі і адзіная крыніца паліўных энергарэсурсаў знаходзіцца ў іншай дзяржаве. Не разумець гэтага нельга.

Тым не менш урад не хоча гэта разумець, хоць побач яскравы прыклад краінаў Балтыі, якія пайшлі па шляху рэформаў, структурнай перабудовы эканомікі і, галоўнае, па шляху ўвядзення нацыянальнай валюты. Вынікі відавочныя і паспяховыя. Аналагічных прыкладаў дастаткова. У 1919 годзе пасля развалу Аўстрыйскай імперыі Чэхаславаччына хутка, за два тыдні, ўвяла свае грошы, стварыла незалежную валюту, пачала праводзіць жорсткую бюджэтную, грашовую палітыку і выратавала краіну.

На фоне станоўчых прыкладаў, гістарычнага вопыту і элементарных законаў эканомікі ініцыятыва Савета Міністраў Беларусі аб уваходжанні ў грашовую сістэму Расейскай Федэрацыі ў выніку банкруцтва ўласнай эканамічнай палітыкі выглядае дзяржаўным суіцыдам, нейкай з'явай, невытлумачальнай з гледзішча здаровай логікі. Гэтую дзіўную ненармальную ініцыятыву ізноў жа можна патлумачыць не эканамічнымі інтарэсамі Беларусі, а палітычнымі схільнасцямі Старшыні Саўміна, імкненнем любымі сродкамі пазбегнуць адказнасці за правалы ў эканоміцы, перакласці сваю віну на іншыя плечы.

Паводзіны ўраду і спадара В. Кебіча ў апошні час робяцца ўвогуле неадэкватнымі абставінам, характарызуюцца выразным авантурызмам.

Чым растлумачыць з'яўленне 5 лістапада напярэдадні сесіі хлуслівай, грубай, істэрычнай заявы Саўміна да грамадзянаў Рэспублікі Беларусі, дзе ўрад, засноўваючыся на «чутках», сцвярджае, што Народны Фронт, БЗВ, кіраўнікі шэрагу прафсаюзаў заклікаюць «да стварэння баявых дружынаў, узброеных выступленняў», «правакуюць насельніцтва на масавыя грамадзянскія беспарадкі», хочуць «узарваць палітычную стабільнасць у рэспубліцы, паспрабаваць любымі сродкамі захапіць уладу». А таму ўрад будзе абараняцца ўсімі, як сказана ў заяве,—«наяўнымі ў яго распараджэнні сіламі і сродкамі» і дасць «самы жорсткі і рашучы адпор».

Што гэта, выбачайце, за скамароства, спадар Кебіч? Вы думалі, што рабілі? Што Вы падпісалі? Якія такія ўзброеныя выступленні рыхтуюць БНФ ды прафсаюзы? Хто вам сказаў такое? Міліцыя? КДБ? Але ж там, здаецца, прафесійна разбіраюцца ў сваёй справе. Тады адкуль такое глупства? Можа мне спадар Э. Шыркоўскі і спадар У. Ягораў растлумачаць прыроду фантазіяў прэм'ер-міністра?

Дэпутаты павінны ведаць, чаму на працягу 2-х дзён, 9 і 10 лістапада, увесь Дом Ураду, двор, падыходы да Дому былі запоўненыя міліцыяй, спецназам, АМАПам, унутранымі войскамі ў поўнай экіпіроўцы (нават генералы ў палявой форме). Тут было больш батальёна. Што яны тут рабілі? Навошта яны тут былі? І ўвогуле, што азначае ўся гэтая дэманстрацыя? Хто і навошта загадаў ім тут быць? Навошта прыгналі «бэтээры»? Прашу даць падрабязны адказ.

Я не выпадкова задаю вам гэтыя пытанні, шаноўны Вячаслаў Францавіч. Дэпутатам ужо шмат што стала вядома пра гэтыя вашыя дзіўныя гульні і вашыя дзіўныя задумы. Тым больш хацелася б пачуць тлумачэнні.

Як вынікае з дакладу, спадар Кебіч не бачыць іншага выхаду з крызіснага тупіка, акрамя дзяржаўнага самазабойства. Ён ізноў прапануе аб'яднаць грашовыя сістэмы Беларусі і Расеі (дакладней, падпарадкавацца Расейскай грашовай сістэме). Тады—цытую з дакладу: «исчезают имеющиеся в настоящее время проблемы межгосударственных расчетов». Правільна, «исчезают». Як сказаў адзін камуністычны кіраўнік: «есть чэловек—есть проблем, нэт чэловека—нэт проблем». Так і тут: няма незалежнасці, няма дзяржавы—няма і праблемы міждзяржаўных разлікаў.

Можна, вядома, мець і такія думкі ў галаве. Толькі нельга з імі кіраваць урадам. А вось на выпадак, калі дзяржаўнае самазабойства не атрымаецца, тады, цытую з дакладу: «мы будзем **вынуждены** ввести национальную валюту». Пры гэтым спадар Кебіч, відаць, не разумее, што ў яго цалкам перавернутыя ўяўленні пра сутнасць эканамічнага развіцця. Нацыянальная валюта і фінансава-крэдытная сістэма—гэта тое, з чаго трэба пачынаць, і тое, на чым толькі і можа развівацца эканоміка, а не наадварот. Дарэчы, гэтую простую ісціну мы, дэпутаты Апазіцыі БНФ, паўтараем яму ўжо тры гады. Але ж ён не разумее.

Пра энергарэсурсы. У дакладзе мы пачулі, што «почти все поставки осуществляются централизованно...» «и вся острота этой проблемы замыкается на правительстве». «Так складываются обстоятельства, что правительство вынуждено ежедневно заниматься этими вопросами». Вы толькі падумайце—так, аказваецца, «складываются **обстоятельства** и правительство **вынуждено** заниматься».

Самае ж кепскае ў тым, што спадар Кебіч абсалютна не ведае і не разумее, што трэба рабіць далей, як выйсці з паліўна-энергетычнага голаду, у які ўрад загнаў нашае грамадства. У дакладзе пра гэта ні слова. Прэм'ер-міністр толькі паведамляе нам, што будзе расплочвацца за расейскую нафту валютнымі рэсурсамі. Пры гэтым спасылаецца яшчэ на прынцыпы байкі Крылова.

Прынцып тут, асабліва пасля дакладу прэм'ер-міністра, можа быць толькі адзін—зьмяніць увесь квартэт. Я хачу сказаць тое, што гаварыў амаль на кожнай сесіі—аб неабходнасці неадкладнай адстаўкі Савета Міністраў і стварэння пераходнага ўраду спецыялістаў. Існаванне цяперашняга ўраду небяспечнае для нашага грамадства.

Дзякую за ўвагу.

Заява Апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце

Спадары дэпутаты,
паважаныя грамадзяне.

Становішча ў краіне дасягае крытычнай мяжы. Два дні ў Вярхоўным Савеце разглядаліся шляхі выхаду з крызісу і дзейнасць Савета Міністраў Рэспублікі Беларусі, антынародная палітыка якога давяла да разбурэння беларускую эканоміку, да энергетычнага голаду, да беспрацоўя, да спынення вытворчасці і збяднення людзей. Менавіта гэты ўрад былой БССР і паслухмяны яму Вярхоўны Савет сваімі безадказнымі паводзінамі ініцыявалі «прыхватызацыю», разрабаванне дзяржаўнай маёмасці, затармазілі рынкавыя рэформы, паспрыялі стварэнню спекулятыўнага рынку і рынку дэфіцытаў, раскручванню махавіка інфляцыі, паставілі пад пагрозу дзяржаўную незалежнасць Беларусі. Такі ўрад не можа кіраваць дзяржавай. Мы паставілі пытанне аб яго адстаўцы. Такі кіраўнік, як спадар Кебіч, які за тры гады нічога не зрабіў для сапраўднай рэформы, не павінен заставацца прэм'ер-міністрам. Выхад з крызісу без змены ўраду, без новых выбараў немагчымы.

Аднак ніякая крытыка, ніякія факты і аргументы аб безадказнай, разбуральнай дзейнасці ўрада і яго кіраўніка, ніякія сведчанні аб крытычным стане нашай эканомікі і нашага грамадства не ўздзейнічаюць на праўрадавую большасць Вярхоўнага Савета і яго Старшыню С. Шушкевіча. Яны, відаць, лічаць такое становішча нармальным, гэтак жа, як і далейшае існаванне збанкрутаванага ўрада Кебіча.

Два дні абмеркавання дзейнасці ўрада і пытання аб шляхах выхаду з крызісу, якое было ўнесена па прапанове Апазіцыі, не далі выніку. Рашэнне аб адстаўцы Савета Міністраў не прынятае; адкінутыя ўсе канструктыўныя прапановы па выхаду з крызісу; ратыфікацыяй пагаднення аб аб'яднанні грашовых сістэмаў Беларусі і Расеі пастаўлена пад пагрозу дзяржаўная незалежнасць Беларусі. Сам ход 13-й сесіі адбываецца з парушэннем рэгламенту, не вытрымліваецца парадак дня сесіі. Пытанні выносяцца на разгляд без падрыхтоўкі, без увагі на іх чарговасць; некаторыя дэпутаты наменклатурнай большасці галасуюць за адсутных. У гэтых умовах мы, дэпутаты Апазіцыі Народнага Фронту і іншыя дэмакратычныя дэпутаты, лічым далейшую працу Вярхоўнага Савета бесперспектыўнай, непатрэбнай для Беларускай дзяржавы. Мы будзем прымаць захады, каб растлумачыць людзям неабходнасць адстаўкі гэтага ўрада і правядзення нечарговых дэмакратычных выбараў у Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусі.

Мы не бачым сэнсу ўдзельнічаць у паседжаннях 13-й сесіі, акрамя тых, дзе будуць разглядацца эканамічныя і палітычныя пытанні, што ўплываюць на лёс Беларусі і якія тычацца змены інстытутаў улады нашай дзяржавы.

Карыкатура Пятра Анашчанкі.

Свет вакол нас

● Самымі актыўнымі кліентамі дзяржаўнага польскага тэлебачання сталі ў сёлетнім першым паўгоддзі «Unilever», «Procter and Gamble» і «Benckiser». Першы рэкламадаўца заплаціў 14,66% коштаў усёй рэкламы ТБ, другі—9,43%, а «Benckiser»—7,05%.

«НОВЫЯ» КАМУНІСТЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Але назву падабралі. І калі «старая» кампартыя цярпела паражэнні дзякуючы відавочным практычным вынікам яе кіравання ды чыста папулісцкім прэтэнзіям да яе функцыянераў наконт прывілей, то новыя камуністы самі прэтэндуюць на апазіцыйнасць да «старой» кампартыі. Яны не бяруць на сябе адказнасць за мінулыя 70 гадоў і «прывілеі», яны сцвярджаюць, што сацыялізм дагэтуль не будаваўся, а «скажаўся». З імі ўжо прыйдзецца спрачацца па тэарэтычных пытаннях, наконт ідэй, хаця падобныя спрэчкі ў нашых умовах весці цяжка па дзвюх прычынах: па-першае, не шмат здольных зразумець сэнс гэтых спрэчак, а па-другое—яшчэ меней жадаючых.

Пад уплывам камуністычнай прапаганды ў нашым уяўленні склаўся ідэальны вобраз камуніста—чалавека ва ўсіх адносінах станоўчага, шчырага і нават аскетычнага, адным словам, Паўкі Карчагіна. Такія камуністы ў наш час маглі б быць сапраўды небяспечнымі, яны маглі б зноў завабіць людзей у пагоню за міражом.

Але менавіта гэтаму стэрэатыпу нашай свядомасці было суджана адыграць ролю, супрацьлеглую спадзяванням яго стваральнікаў. Іменна ён, гэты стэрэатып, вымушаў, па аповядах масквічоў, абсталёўваць стаянку для машын, на якіх прыязджалі кліенты спецразмяркавальніка, як мага далей ад яго, бо спецразмеркавальнік быў неабачліва размешчаны ў двары «Дома старых бальшавікоў». Каб бальшавікоў-ветэранаў раптам моцна не паменшала колькасна ад відовішча па-панску шыкоўных лімузінаў, бальшавікоў-нашчадкаў вымушалі хадзіць да кармушкі пехам.

Відавочнае несупадзенне аблічча рэальных асобаў з трывала замацаваным у масавай свядомасці ідэалам, падобна, і ўзарвала камунізм знутры.

Новыя камуністы спрабуюць прымусіць гэты ўкаранёны ў нашую свядомасць прапагандыцкі стэрэатып папрацаваць на сябе, імкнучыся паказаць, што ўсе заганы засталіся ў мінулым. Чаму ж тады камуністы, якім належыць быць шчырымі і непадкупнымі, дазваляюць сабе падтрымліваць і нават адкрыта абараняць урад Кебіча, які спрыяе дзейнасці камерцыйных (а якраз не вытворчых) фірмаў, які стварыў умовы для «прыхватызацыі», і супрацоўнікі якога перыядычна ўзгадваюцца на старонках газет у сувязі з буйнымі аферамі і проста службовымі злоўжываннямі? Калі ў Кебіча і камуністаў супадаюць погляды адносна эканамічнай дасканаласці савецкай мадэлі сацыялізма, то хай бы ўводзіў тут, на Беларусі, свой сацыялізм. А каб ельцынская Расія не замінала, хай бы адгарадзіўся мяжой ды сваёй грашовай адзінкай. А то ўзнікае ўражанне, што кіраваць Беларуссю на шляху да рынку Кебіча гвалтам прымушае Ельцын і БНФ, а сам Вячаслаў Францавіч узяўся ў адказ прадэманстраваць нам усе адмоўныя бакі капіталізму адразу, каб, маўляў, болей не хацелася.

А можа камуністы таму і патрабуюць, перш чым вяртаць сацыялізм, узнавіць Савецкі Саюз, што самі ўжо не спадзяюцца на магчымасці савецкага сацыялізму без распродажу сібірскіх багаццяў ды нафтадолараў? А можа той сацыялізм на самой справе ўжо і нікому не трэба, у тым ліку і камуністам?

Чаму камуністы ўваходзяць у адно палітычнае аб'яднанне («Народное движение Белоруссии») з дэпутацкім аб'яднаннем «Беларусь», якое мае большасць у парламенце, а значыць, з'яўляецца кіруючым і, такім чынам, нясе асноўную адказнасць за прыпыненне дзейнасці КПБ і ратыфікацыю Белавежскіх пагадненняў, а паколькі вялікая частка дэпутатаў з гэтага аб'яднання працуе ва ўрадзе, то яшчэ й двайную адказнасць за эканамічнае становішча ў краіне? Дзе ж прынцыповасць?

Тая камуністычная партыя, якая стваралася на руінах ленінска-брэжнеўскай, можа быць альбо бюракратычнай структурай, якой была на апошнім этапе сваёй дзейнасці, альбо паўпадпольнай арганізацыяй для ўзброенага захопу ўлады, якой была на пачатку свайго існавання. Яна проста ніколі не была нічым іншым, яна ніколі не была тут парламенцкай! І не варта параўноўваць яе з камуністычнымі (у пераважнай большасці ўжо—былымі камуністычнымі) партыямі Захаду—ідэалы рэдкага заходнееўрапейскага камуніста з шэраговых вытрымалі б выпрабаванне савецкай рэчаіснасцю, а ў савецкім грамадстве для людзей з поглядамі, якія дазвалялі сабе заходнія камуністы, заўсёды прызначалася месца, якое прынята называць не надта аддаленым.

Няўжо можна ўявіць сабе, што нашы каміністы будуць змагацца за правы рабочага Іванова, якому начальства на працы ніколі не скажа «вы»? Ды не, гэта—занятак для розных там сацыял-дэмакратаў, апартуністаў ды рэвізіяністаў. А наш камуніст будзе настойліва тлумачыць таму рабочаму Іванову, што начальства не лічыць яго за чалавека толькі таму, што сродкі вытворчасці належаць буржуазіі, а трэба іх аддаць народу, а народ будзе ўзначалены авангардам, а «авангард» шляхам дэмакратычнага цэнтралізму абярэ сабе правадыра, які пасля смерці акажацца, хутчэй за ўсё, неразумным, ці можа нават злачынцам...

А можа, нашыя камуністы возьмуцца за абарону правоў сексуальных меншасцяў, што, як правіла, уваходзіць у сферу дзейнасці заходнееўрапейскіх кампартый і, у прыватнасці, англійскай?

Але найбольш інтрыгуючай выглядае магчымасць удзелу камуністаў у выбарах на Беларусі з лозунгам узнаўлення Савецкага Саюза, хай нават і «абноўленага». А што ж яны будуць рабіць, перамогшы з гэтым лозунгам на выбарах у Беларусі, калі ў Расіі, гледзячы па апошніх падзеях, іх аднадумцам гэтага не ўдасца? У самой ідэі ўзнаўлення СССР з Менску ёсць нешта нацыяналістычнае. Няўжо будзе інтэрвенцыя і беларускія жаўнеры зноў будуць браць у аблогу Крэмль?

Такім чынам, пры захаванні незалежнасці Беларусі тутэйшыя камуністы самі пазбаўляюць сябе ўсялякай перспектывы. Нацыянал-камунізм 20-х гадоў, нацыянал-камунізм Жылуновіча і Чарвякова ды КПЗБ быў старанна вынішчаны самімі «чырвонымі» і ў выніку камуністычныя групоўкі на Беларусі зараз уяўляюць сабой цалкам чужародную, іншанацыянальную сілу, якой былі бальшавікі ў часы стварэння БНР. Іхнія настойлівыя патрабаванні дзяржаўнасці для расейскай мовы, іхняе яднанне з «саборнымі славянамі», якія адмаўляюць сам факт існавання беларускай нацыі, пераконваюць у тым, што, калі б была такая магчымасць, яны б не пакінулі Беларусі нават самай фармальнай аўтаноміі. Ды няўжо чалавек пры цвярозым розуме можа ўявіць сабе магчымасць узнаўлення таго аб'яднання эканамічных раёнаў пры штучных, дэкаратыўных Вярхоўных Саветах, якія існавалі толькі для выгляду, не мелі ніякай улады, але каштавалі, напэўна, немалых грошай. Саюз таму і развалiўся: пакуль у Саветаў не было ўлады—Саюз трываў, калі ж уся ўлада перайшла да Саветаў—яны яго і разадралі па частках, бо ў адной краіне не можа быць некалькі ўрадаў.

Дастаткова было ў свой час вучыць дыямат, каб ведаць, што двойчы ў адну раку не ўвойдзеш. Савецкі камунізм у сваёй артадаксальнай форме стаў мінулым, нават пры агульным жаданні вярнуць яго нельга. Адбыўся ўсеагульны зрух у свядомасці, які закрануў і камуністычны светапогляд, таму невыпадковыя з'яўляюцца парадоксы сучаснасці. Адным з іх ёсць тое, што новыя камуністы на Беларусі не выносяць бел-чырвона-белага сцяга, хоць яго ў свой час абвясціў дзяржаўным сацыялістычны ўрад БНР, затое цалкам станоўча ставяцца да прысутнасці на сваіх мерапрыемствах чорна-жоўта-белага сцяга «... Российской империи, двуглавого орла и православной церкви» («Рэспубліка» № 180 (467) ад 14.09.93).

Дарэчы, у даведніку, друкаваным у такія любыя сэрцу новых камуністаў застойныя часы, пра гэты апошні сцяг паведамляецца: «Неожиданное изменение русского флага произошло при Александре II. Указом от 11 июня 1858 г. был утвержден «рисунок гербовых цветов» Российской империи. Указ объявлял, что полотнище флага должно иметь три горизонтальные полосы: черную, желтую, и белую. Новые «национальные» цвета России геральдически объяснялись так: верхняя черная и средняя желтая полосы соответствовали черному орлу и желтому полю Государственного герба, а нижняя белая полоса—кокарде Петра I и белому всаднику св. Георгию.

... Высочайшее решение об утверждении новых «национальных» цветов России не было понято русским народом. Наряду с черно-желто-белым флагом сохранился и бело-сине-красный. Многие передовые люди того времени ратовали за восстановление в правах древнего бело-сине-красного флага, объясняя появление черно-желто-белых цветов немецкой ориентацией.

... К вопросу о флаге вернулись через 25 лет. Министр внутренних дел граф Толстой представил царю два флага: черно-желто-белый—как национальный и бело-сине-красный—как торговый. Александр III повелел иметь в России «один единообразный флаг, состоящий из цветов белого, синего и красного». (К. Иванов. Флаги государства мира. М. 1971.С.40-41.).

Відавочна, што расейскія шавіністы бачаць далей за сваіх саюзнікаў. Яны ведаюць, што калі дойдзе да ўзнаўлення Саюза, то цяпер пад любой назвай паўстане да жыцця жорстка цэнтралізаваная імперыя, у якой не будзе месца ніякай суверэннасці, ніякай аўтаноміі, а тым болей дэмакратыі.

Падзеі апошніх месяцаў даюць магчымасць у гэтым пераканацца. Яшчэ ў рэпартажы з ліпеньскага кангрэса «Фронта национального спасения» ў Маскве карэспандэнт газеты «Экспресс-хроники» Аляксандр Садчыкаў адзначыў узмацненне пазіцый камуністаў УФНС, вынікам чаго стаў выхад з яго Бабурына і Паўлава (№ 30 (312) за 30.07.93). Падобную сітуацыю ў расстаноўцы сіл на «Кангрэсе народа Беларусі» з жалем канстатаваў і карэспандэнт газеты «Рэспубліка». Але адзначым, што на той жа «Кангрэс» у Менск былі запрошаны менавіна Паўлаў, які ў ліпені ў Маскве гаварыў пра неабходнасць змірыцца з распадам СССР і «строить новую Россию с новой, имперской идеологией».

Яшчэ адзін запрошаны, Бабурын (якое супадзенне—таксама іншадумец у «пачырванеўшым» ФНС) гаварыў пра «воссоздание нашего братского федеративного государства» насуперак «разговорам о конфедерации». Яшчэ адным запрошаным быў Сцерлігаў, старшыня выканкама Думы «Русского национального Собора», баявым аддзелам якога «лейб-гвардыяй» па азначэнню журналіста з «Собеседника», былі фашысты Баркашова, што гаворыць само за сябе. У выніку погляды «кангрэсменаў» на Беларусі выразна абазначыліся тым, што ў прынятых рэзалюцыях і дэкларацыях выкарыстоўваецца расплывістая фармуліроўка «единое государство братских народов» без адзінай згадкі пра «саюз» (толькі як пра вынік колішняга гарбачоўскага рэферэндума, як пра мінулы факт).

Такім чынам выявілася сапраўднае значэнне слоў кіраўніка НДБ С. Гайдукевіча, якія ён сказаў на прэс-канферэнцыі непасрэдна пасля стварэння гэтай арганізацыі ў сакавіку гэтага года і, як цяпер стала зразумелым, толькі яшчэ рыхтуючыся да скаардынаваных з аднадумцамі ў Маскве рашучых дзеянняў: «На вопрос, как стремление к реанимации Союза согласуется с признанием суверенитета, С. Гайдукевич ответил категорично: «Нет такой организации в нашем объединении, которая бы выступала за восстановление прежнего Союза. Мы за восстановление связей производственных, экономических, культурных связей, за воссоздание системы коллективной безопасности...»(Н. Шелдышева. Ностальгия по настоящему.—«Советская Белоруссия» № 45 (18617) за 23.03.93).

Падобныя разыходжанні ў выказваннях у штодзённым побыце звычайна мякка называюцца няшчырасцю, але гэта й зразумела, бо да сваіх публічных выказванняў і друкаваных матэрыялаў самі камуністы заўсёды ставіліся, як да прапаганды, у першую чаргу разлічанай на «масы», а не на «сваіх». З-за гэтага таксама цяжка спрачацца з неакамуністамі.

Да таго ж вельмі падобна, што цяпер «беспартыйная» наменклатура знарок выпускае неакамуністаў на кароткім ланцугу, усялякім чынам спрыяючы іх дзейнасці, каб стравіць іх з БНФ, а самім такім чынам паказацца памяркоўным «цэнтрам» і спакойна працягваць «обделывать делишки».

Але з імі неабходна спрачацца, з імі, а болей з тымі, хто паддаецца іхняй прапагандзе, трэба гаварыць. Бо калі перастаюць размаўляць паміж сабой людзі, гавораць зброя.

Віктар СЦЯПАНАЎ,
г. Орша.

У мясцовых філіях

Каб падняць узровень

На чарговым паседжанні Каардынацыйнай Рады Віцебскай абласной арганізацыі АДПБ разгледжана грамадска-палітычнае становішча ў рэгіёне. У прыватнасці, усе выступаючыя адзначылі крайне нізкі ўзровень палітычнай актыўнасці насельніцтва вобласці. На яго, на думку аб'яднаных дэмакратаў, працягвае ўплываць цяперашняе становішча, палітыка людзей учарашніх, скіраваная на захаванне ранейшых цэннасных установак і паводзінскіх стэрэатыпаў у свядомасці народа.

Каб ініцыіраваць працэс да лепшага, сябры Рады вырашылі сістэматычна праводзіць канферэнцыі, семінары не толькі ў цэнтры, але і ў розных раёнах Віцебшчыны. Напрыклад, першую навукова-практычную канферэнцыю на тэму «Цывілізацыя і культура» мяркуецца правесці 12 снежня ў Бешанковічах.

Затым Рада абмеркавала заяву старшыні Віцебскай абласной арганізацыі Аб'яднанай дэмакратычнай партыі, наваполацкага настаўніка Пятра Галіні аб супрацьпраўных дзеяннях некаторых адказных асоб у народнай адукацыі Наваполацка. Атрыманую інфармацыю было вырашана скіраваць у пракуратуру.

Прэс-служба Віцебскай абласной і гарадской арганізацыі АДПБ.

Адным радком

У Гомелі прайшоў чарговы з'езд Аб'яднанай дэмакратычнай партыі Беларусі.

* * *

У сувязі з перарэгістрацыяй клуба выбаршчыкаў «За дэмакратычныя выбары» рыхтуюцца новыя яго статут і праграма.

Н. КІЛДЗІНГ.

Іхнія аргументы супраць дэмакратыі.
Фота А. Лакоткі.

ЗАПРАЦАВАЛІ БЕСПРАЦОЎНЫЯ. У САЮЗЕ

З снежня ў Віцебску, у памяшканні прафсаюзных курсаў, адбыўся арганізацыйны сход саюза беспрацоўных. Ініцыятарам яго стварэння стаў Сяргей Салаўёў, колішні работнік афіцыйных прафсаюзаў, а цяпер беспрацоўны—звольнены па скарачэнню кадраў.

У сходзе прынялі ўдзел дэпутаты гарадскога і абласнога Саветаў, прадстаўнікі палітычных партый, прафсаюзаў, сродкаў масавай інфармацыі. Горача і зацікаўлена абмяркоўвалася цяперашняе становішча ў краіне, шляхі аб'яднання беспрацоўных у адзіную арганізацыю. Неадназоава гучалі прыклады бяздушных адносінаў улады, кіраўніцтва прадпрыемстваў да праблем радавых грамадзян. У аналізе тэндэнцый росту беспрацоўя дырэктар гарадскога цэнтра занятасці прагназаваў далейшае павелічэнне масы непрацуючых.

Спробы палітызацыі сходу былі дарэмнымі. Старшынствуючаму ўдалося накіраваць сход выключна ў абмеркаванне эканамічных цяжкасцяў. Загучалі прапановы павелічэння дапамогі па беспрацоўю, адкрыцця танных сталовых ды крамаў, звальнення працуючых пенсіянераў...

Але ў рэшце рэшт саюз быў створаны, кіраўніцтва выбрана.

А. Б.

Вакол культурна-рэлігійнага жыцця

МІФ ПРА УНІЮ

Сярод міфаў, якія надта спадабаліся русацэнтрычным гісторыкам пры фальсіфікацыі гісторыі Беларусі, адно з цэнтральных месцаў займае міф вакол узнікнення і ролі грэка-каталіцкай царкоўнай уніі на Беларусі ў 1596—1839 гг.

Царкоўная унія ўзнікла на Беларусі аднáчасова з Украінаю, у частцы апошняй, што трапіла «пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай у склад Аўстрыі»яна захавалася дзякуючы спрыяльным умовам, пакуль Сталін скасаваў яе там у 1946 годзе. Афіцыйна яна адноўлена пасля дэмакратычных перамен на Украіне некалькі год таму назад.

Прыхільнікі міфалагізацыі гэтага сюжэта зыходзілі з пэўных метадалагічных пазіцый. Яны бралі які-небудзь адзін, загадзя падрыхтаваны тэзіс. Увесь фактычны матэрыял яны кампанавалі так, каб, па меншай меры знешне, давесці яе ісцінасць. Навуковыя высновы такіх даследаванняў не выплывалі з усебаковага аналізу фактычнага матэрыялу. Яны даводзіліся толькі як наперад зададзеныя.

У савецкіх антыуніяцкіх працах пераварваліся даўнія тэзісы і палажэнні, што нарадзіліся ў XIX стагоддзі ў нетрах расійскіх клерыкальных гістарычных прац, якія выходзілі з слыннай уваравскай трыяды «самаўладства, праваслаўе, народнасць». Не здзіўляе, што і савецкія гісторыкі разглядалі беларускую грэка-каталіцкую царкву толькі з пазіцый яе апанентаў са складу расійскай праваслаўнай царквы.

У выніку такога аднабаковага падыходу зацвердзіліся і працягваюць існаваць стэрэатыпы, якія сур'ёзнай крытыкі не вытрымліваюць. Вось гэтыя асноўныя стэрэатыпы:

Першы: сцвярджаецца, нібыта Берасцейская царкоўная унія паміж папскай сталіцай і беларускай і ўкраінсай праваслаўнай царквою 1596 года, ад якой вяла радавод беларуская і ўкраінская грэка-каталіцкая царква,—гэта «зброя каталіцкай контррэфармацыі», «подступы езуітаў», «польская інтрыга».

Другі: беларускія і ўкраінскія праваслаўныя епіскапы, што пайшлі на саюз з Рымам, «здрадзілі свайму народу», бо кіраваліся толькі ўласнымі «шкурніцкімі» інтарэсамі, а ў душы песцілі надзею «ўсеабдымнага акаталічвання і лацінізацыі», а таксама «апалячвання» ўсяго беларускага і ўкраінскага народаў.

Можа, паспрабуем разабрацца, што тут да чаго, і высветліць, наколькі гэтыя палажэнні адпавядаюць гістарычнай праўдзе.

Гісторыя, як вядома, развіваецца па аб'ектыўных законах. Чыесьці падступы, інтрыгі і ўсё падобнае да таго ў працэсе гістарычнага развіцця адыгрываюць звычайна другасную ролю. Інакш кажучы, «польская інтрыга», «падступы езуітаў», «шкурніцкія інтарэсы», «здрада народу», якія выдаюцца за асноўныя сілы, што рухалі да Берасцейскай уніі, могуць разглядацца толькі як суб'ектыўныя фактары, што маглі б спрыяць або перашкаджаць аб'ектыўнаму працэсу стварэння новай царквы.

Сама ідэя уніі, або абноўленага аб'яднання хрысціянскіх цэркваў—візантыйска-праваслаўнай і рыма-каталіцкай—узнікла там, дзе адбыўся царкоўны раскол гэтых цэркваў у 1054 г.—у Візантыі, і ордэн езуітаў тут ні пры чым. Канстанцінопальскі патрыярх Міхаіл Керуларый адмовіўся прызнаваць вяршэнства рымскага першасвятара ва ўсім хрысціянскім свеце, і тады, у 1054 годзе, ён і рымскі легат (пасол) кардынал Гумберт абвясцілі адзін другога анафеме (царкоўнаму праклёну). Раздзяленню двух вядучых у Еўропе і Міжземнамор'і цэркваў спрыялі адрозненні між заходняй і ўсходняй цэрквамі, выразныя з VII ст., у дагматыцы, арганізацыі, абрадах.

Але галоўным быў цэзарапапізм—царкоўнае вучэнне, згодна якому вяршэнства ў дзяржаве і грамадстве аддавалася свецкай уладзе—імператару, а царкоўная ўлада мусіць падпарадкавацца свецкай. Цэзарапапізм развіўся ў Візантыі з IX стагоддзя. Пазнавальныя карэнні гэтага вучэння трэба шукаць у дэспатычным спосабу мыслення, якое глыбока прасякнула дух і грамадска-палітычнае жыццё Канстанцінопаля разам з тэрыторыямі, якія Усходне-Рымская імперыя захапіла на Усходзе.

Зусім супрацьлеглае спаведвала і спаведуе заходняя царква. У яе вучэнні царкоўная ўлада пераважае над свецкаю, з'яўляецца абсалютна незалежнай ад свецкіх валадароў. Вядомы расійскі філосаф другой паловы XIX стагоддзя Ул. Салаўёў паясняў гэта так:

«Не царкоўная свабода, а цэзарапапізм прыйшоў да нас з Візантыі, дзе гэты антыхрысціянскі прадукт бясшкодна развіваўся з IX стагоддзя (...). Да схізмы (царкоўнага раздзялення—**В. Г.**) кожнага разу, як грэчаскія імператары захаплялі духоўную ўладу і паграждалі свабодзе царквы, прадстаўнікі апошняй (...) звярталіся да міжнароднага цэнтру хрысціянства і выкарыстоўвалі пасрэдніцтва першасвятара. І калі самі гінулі як ахвяра грубай сілы, то іхняя справа, справа праўды, справядлівасці і свабоды, ніколі не заставалася без непахіснай падтрымкі Рыму (...). Грэчаская царква ў тыя часы была і адчувала сябе пэўнаю часткаю Усяленскай царквы. (...). Гэтыя адносіны выратавальнай залежнасці ад нашчадка першавярхоўных апосталаў (...), адносіны цалкам духоўныя, законныя і поўныя годнасці, былі заменены падпарадкаваннем жыцейскім, нелегальным і паніжальным—уладзе простых недухоўных і нават нявернных».

Царкоўны раскол 1054 года стаўся ў значнай меры з віны кіраўніцтва візантыйскай царквы. І з ініцыятывы кіраўніцтва той жа царквы дайшло да некалькіх спроб новага аб'яднання цэркваў Усходу і Захаду; у Ліёне ў 1274 г. (па ініцыятыве візантыйскага імператара Міхаіла VIII Палеалога), у Канстанцы на саборы 1415—1418 гг. і ў Флярэнцыі ў 1439 г. (па ініцыятыве візантыйскага імператара Іаана VIII Палеалога і канстанцінопальскага патрыярха Іосіфа II).

Уніі ў Ліёне і Флярэнцыі былі заключаны (у Канстанцы не заключана) на кароткі тэрмін. Яны не пусцілі глыбокіх каранёў і не былі праведзены ў жыццё ні ў Візантыі, ні на Беларусі і Украіне. Украінскі гісторык Д. Дарашэнка лічыў асноўнаю прычынаю гэтае нядачы тое, што гэтыя уніі ўзніклі «не з агульна адчутага рэлігійнага пачуцця», а «як прадукт пэўных палітычных камбінацый».

Ідэя царкоўнай уніі ўзнікла і знаходзіла свае праявы задоўга да 1540 г., калі ўзнік ордэн езуітаў. Так, што прыпісваючы езуітам тое, што было рэалізавана на Берасцейскім саборы 1596 года, мы робім значную памылку, якая крытыкі не вытрымлівае.

Нацыянальнае адраджэнне беларускага народа ў вялікадзяржаўных друку і гісторыяграфіі заўсёды трактавалася як чыясьці варожая інтрыга, часцей за ўсё польская. Так, чорнасоценная газета «Белорусская жизнь» (якая звалася з 169-га нумару «Северо-Западной жизнью»), якую з 1911 г. у Вільні выдавала рэакцыйнае «Белорусское общество» на чале з Лукашам Саланевічам, пісала, нібыта «Наша ніва» супрацьпастаўляе «русской культуре культуру польскую», а яе рэдактар—«обласканный поляками, находящийся от них в зависимости г-н Власов, служит в данное время лишь удобною ширмою для сокрытия полонизаторских целей газеты и кружка, к ней примыкающего». У другім месцы аўтар гэтай газеты пытаўся: «Многим ли известно, что эта «Наша нива» готова всемерно содействовать распространению в крае католицизма и только потому, что за католицизмом идет польщизна. Многие ли читатели этой «Нашей нивы» обращают внимание, что в ее иллюстрациях они ни разу не встречали древних русских памятников, древних русских святынь?»

Абсурднасць падобных сцвярджэнняў занадта відавочная.

А ў 1596 годзе «польская інтрыга» была не прычынаю, а вынікам. Сапраўды, кароль і вялікі князь (ім быў тады Жыгімонт III) магнаты, рымакаталіцкае духавенства лічылі унію першым крокам да лацінізавання і апалячання. Таму на першыя часы унійныя захады ўкраінскіх і беларускіх уладыкаў знайшлі іхнюю падтрымку. Але гэтым марам «польскіх інтрыганаў» не давялося здзейсніцца, што давяла далейшая гісторыя уніяцкай царквы на Беларусі і Украіне.

Так званыя «падступы езуітаў» і «польская інтрыга»—не рухаючыя сілы Берасцейскай уніі, а суб'ектыўныя фактары, якія на розных этапах маглі або спрыяць, або перашкаджаць аб'ектыўнаму працэсу аб'яднання грэка-праваслаўнай і рыма-каталіцкай цэркваў.

Для правільнага разумення аб'ектыўных заканамернасцяў узнікнення кожнай гістарычнай з'явы трэба ўлічваць увесь комплекс умоў сацыяльна-палітычнага і грамадска-культурнага характару, які спрычыніўся для з'яўлення і зацвярджэння той з'явы. Найбольш характэрнаю рысаю таго часу было культурна-палітычнае і духоўнае нацыянальнае абуджэнне беларусаў. Але якое? Сярэднявечнае ці рэнесансна-рэфармацыйнае?

Давайце паглядзім, якія падзеі адбываліся ў гэты час на Беларусі:

1520-я гады—Ф. Скарына арганізаваў друкарню ў Вільні.

1529 г.—Сойм прыняў Першы Статут Беларуска-Літоўскага валадарства.

1557 г.—Жыгімонт II Аўгуст выдаў «Уставу на валокі», згодна якой была ажыццёўлена зямельная рэформа.

1561 г.—Магілёў атрымаў права на самакіраванне.

1563 г.—Дарчая грамата Жыгімонта II Аўгуста, якая ўраўноўвала правы праваслаўных і каталіцкіх феадалаў.

1565 г.—Утварэнне павятовых соймікаў.

1655 г.—Прыняцце Соймам Другога Статута Беларуска-Літоўскага валадарства.

1569 г.—Люблінская унія, уз'яднанне Польшчы і Беларуска-Літоўскага валадарства ў федэратыўную дзяржаву Рэч Паспалітую абодвух народаў.

1572 г.—Выданне Сымонам Будным Бібліі.

1574 г.—Выданне Сымонам Будным Новага Запавета.

Каля 1580 г.—Выданне Васілём Цяпінскім Евангелля.

1581 г.—Утварэнне вышэйшага судовага апеляцыйнага органа Беларуска-Літоўскага валадарства—Галоўнага Літоўскага трыбунала.

1588 г.—Прыняцце Соймам Трэцяга Статута Беларуска-Літоўскага валадарства.

1591 г.—Заснаванне брацтва і брацкай школы ў Берасці.

1592 г.—Заснаванне брацтва, брацкіх школы і шпіталя ў Менску.

1596 г.—Берасцейская царкоўная унія.

1597 г.—Атрыманне Віцебскам права на самакіраванне.

1597 г.—Заснаванне брацтва і брацкай школы ў Магілёве.

Усё пералічанае здаецца нам праявамі актыўнага працэсу фармавання самасвядомасці беларускага этнасу, асэнсавання сваёй нацыянальнай ідэнтычнасці, сваіх нацыянальных інтарэсаў. Беларуская культура тады была культураю рэнесансна-рэфармацыйнага тыпу.

Узнікненне беларускай нацыянальнай царквы ў канцы XVI стагоддзя цалкам праяўлялася ў агульнаеўрапейскім культурна-гістарычным кантэксце таго часу і разглядаецца як заканамерны, аб'ектыўны вынік усяго папярэдняга развіцця Беларусі—неад'емнай інтэгральнай часткі еўрапейскай супольнасці. Максім Багдановіч пісаў пра гэта так: «Трохі падтрымлівала беларускую культуру уніяцкае духавенства, бо унія была распаўсюджана амаль выключна сярод простага народу і з'яўлялася ў краі як быццам нацыянальнай беларускай рэлігіяй. Пачынаючы з канца XVIII стагоддзя уніяцкім духавенствам на беларускай мове казаліся казані, выдаваліся рэлігійныя песнапенні і г. д. Апошняю праяваю гэтай дзейнасці з'яўляюцца выдадзены ў 1837 годзе беларускі катэхізіс, праз два гады адбылося ўз'яднанне уніятаў, катэхізіс спалены, казані на беларускай мове забароненыя».

Што канкрэтнага паўплывала на вырашэнне беларускага і ўкраінскага епіскапату пайсці на унію? Здаецца, што ў першую чаргу крызіс у беларускім і украінскім грамадстве. Ідэя аб'яднання ўсяго хрысціянства мела сваіх прыхільнікаў сярод праваслаўнага магнацтва—у прыватнасці ў асобе Канстанціна Астрожскага, які вядомы ў манархіцка-клерыкальнай расійскай гісторыяграфіі як пратэктар праваслаўя. Ён шукаў шляхі да аб'яднання праваслаўнай царквы з каталіцкай, каб адзіным фронтам выступіць супраць рэфармацыйнага руху, які ахапіў усю Еўропу, не выключаючы Беларусі з Украінаю. У чэрвені 1593 г. ён пісаў аднаму епіскапу:

«(...) Маючы намер (...) адправіцца ў тыя краіны, недалёка ад якіх жыве папа рымскі, прапаную парупіцца пра злучэнне цэркваў». Далей ён скардзіўся на тое, што «людзі нашай рэлігіі ўпалі маральна, што пануе ў іх лянота і нядбайнасць» і што яны «разбягаюцца па розных сектах».

Дарэчы шчырым «раўніцелем праваслаўя» князь стаў пасля таго, як яго ўмовы аб'яднання цэркваў не былі цалкам прынятыя вершалінаю рыма-каталіцкае царквы.

Для асвечаных і рэлігійных людзей аб'яднанне царквы было самазразумелай справай. Свядомыя адзінкі з ліку беларускага і ўкраінскага асяроддзя балюча адчувалі занепад праваслаўнай царквы, анархію брацтваў (дарэчы ў савецкай гістарычнай навуцы брацтва прызвычаена разглядаць толькі са станоўчага боку, згодна старой праваслаўнай клерыкальнай традыцыі), нястачу асветы, узрост недаверу да ўсходніх патрыярхаў, чыі патрыярхіі трапілі пад уладу іншаверных туракасманаў.

Усходняя канстанцінопальская царква, якой тады падпарадкоўвалася беларуская і ўкраінская праваслаўная царква, паступова страчвала свой колішні маральны аўтарытэт. Яе каноны і догмы ўсе болей закасцянявалі, а багаслоўская навука спыніла развіваца, у адрозненне ад заходняга каталіцкага веранавучання, якое ў сярэднявеччы прайшло прагрэсіўны шлях развіцця, узняўшыся на ўзровень знакамітых хрысціянскіх багаслоўскіх школ (аўгусцінізм, тамізм). Калі ў сістэме каталіцкае царквы паспяхова функцыянавалі універсітэты і акадэміі, у Грэцыі багаслоўе засталося на ўзроўні тэорыі і практыкі першых айцоў і настаўнікаў царквы.

Пра гэта К. Астрожскаму пісаў епіскап уладзімірскі Іпаці Пацей: «Царква грэчаская (...) што далей, тым горш даходзіць да ўбоства і да вялікай неўмеласці і грубіянства прыходзіць: дзе між старшымі і дзорцамі царквы нічога іншага, адно п'янства, прагнасць, святакупства, няпраўда, нянавісць, паклёпы, упартасць, пыхлівасць, надзьмутасць і іншыя злосці пануюць, так вельмі, што там ані работаю горкаю залішыць і смірыцца не хочуць. Аб навуцы ў Пісьме Святым і ў іншых свецкіх пісьмах да аздобы і практыкавання людскага, дзе раней цвет самы быў, таго ўжо ані пытайся: настаўнікаў, прапаведнікаў добрых між імі і са свечкаю не знойдзеш, і наадварот казані за ерась папскую сабе лічаць, пакрываючы сваю няўмеласць і грубіянства».

Усходнія патрыярхі ўсё больш умешваліся ў справы беларускай і украінскай царквы. Патрыярх Іяфакім Антыёхійскі ў 1596 годзе зацвердзіў статут Львоўскага брацтва. Ён дазволіў брацтву кантраляваць царкоўную дзейнасць. Канстанцінопальскі патрыярх Ерамія II пацвердзіў гэта. Патрыярхі прынімалі такія рашэнні, якія разбуралі ўсе традыцыйныя апостальскія асновы царквы і яўна супярэчылі праваслаўнаму царкоўнаму правапарадку.

А гэта спрыяла палітыцы і Турцыі, з якой прыязджалі патрыярхі, падначаленыя султану, як свайму сюзерэну, і Маскоўскай дзяржаве, якая вяла узброенную барацьбу супраць Беларуска-Літоўскага валадарства і Польшчы, у складзе якіх знаходзіліся Беларусь і Украіна.

Усходнія патрыярхі прыслужнічалі рускім царам. Адзін з іх—Іяасаф II абвясціў Івана Жахлівага ў 1563 годзе—у год захопу тым Полацка, крывавай расправы з жыхарамі горада і адпраўлення ў палон у рабства адзінаццаці тысяч ягоных жыхароў—пераемнікам візантыйскіх манархаў ва Усходняй Еўропе, а Ерамія II у 1589 годзе згадзіўся на самастойнасць Маскоўскай патрыярхіі.

Іпаці Пацей у адным са сваіх лістоў пісаў, што ў Маскве «тым цяпер пахваляюцца, каб у іх уласны патрыярх канстанцінопальскі мае быць». Справа йшла аб пераносе ўсяго канстанцінопальскага патрыярхату ў Маскву ў рэчышчы ідэі «Масква—трэці Рым».

Гэтую ідэю высунуў у сваіх пасланнях 20-х гадоў XVI стагоддзя да пскоўскага дзяка Місюра Мунехіна і вялікага князя Васіля III старац Ялізара

рава Трохсвяціцельскага манастыра на беразе рэчкі Толвы ля Пскова Філафей. Гэтая асоба пісала пра сябе: «Я человек сельский, учился буквам, а еллинских борзостей не текох, а риторских астрономий не читал ни с мудрыми философами в беседе не бывал...». «Ён сцвярджаў, што першы Рым упаў з-за ерасяў, другі Рым—Канстанцінопаль—з-за сувязі з лацінянамі-каталікамі таксама загінуў, а цэнтр усяго хрысціянскага жыцця выратаваўся ад нявер'я ў Маскве. Рускі цар правіць Царквою Хрыстовою. Масква стала прыбежышчам святасці. І гэтым зараз вызначаецца яе роля: «Усе царствы праваслаўныя хрысціянскай веры сыйшліся ў тваё адзінае царства». Ідэю Філафея прасякаў цэзарапапізм, падпарадкаванне духоўнай улады ўладзе свецкай.

Пры пагрозе страты самастойнасці праваслаўных частак Рэчы Паспалітай у Берасці было вырашана павярнуцца да Захаду, абнавіць кананічнае адзінства з цэнтрам Усяленскай царквы ў Рыме. Гэта сведчыць, што кіраўнікі ўкраінскай і беларускай царквы хацелі быць паслядоўнымі выразнікамі украінскіх і беларускіх інтарэсаў, якім пагражалі з аднаго боку Польшча, а з другога Масква.

Гэтыя епіскапы хацелі пазбавіцца і патранату караля і вялікага князя і вяльможаў і падпарадкавацца непасрэдна, абмінаючы польскую каталіцкую царкву, Апостальскаму прастолу ў Рыме. Гэта мела важныя гістарычныя вынікі.

Наконт абвінавачвання епіскапаў-«рэнегатаў» у здрадзе. Каму ж яны здрадзілі, заключаючы Берасцеўскую унію? Свайму народу, перайшоўшы ў іншую веру? Не. Епіскапы, як былі хрысціянамі, так імі і засталіся. Яны не падаліся ў іншыю царкву, а наадварот, стварылі новую царкву ў адрозненне ад папярэдніх—Усяленскую па сутнасці і нацыянальную па форме, са спецыфічнай асаблівасцю—дагматычна-абрадавым сінкрэтызмам.

Яны інтэгравалі царкву ва ўлонне Усяленскае Апостальскае царквы. Гэтым епіскапы сапраўды, а не толькі пры малітве споўнілі дзевяты сімвал веры: «Веру ў адзіную, святую, саборную і апостальскую царкву».

Ці, можа, здрадзілі народу тым, што прынялі вучэнне пра чысцец? І гэта была страшэнная здрада народу? А, мо, яны здрадзілі праваслаўю? І тут, калі прааналізаваць, высвятляецца, што ніякай здрады ў сапраўднасці не было.

Усе трыццаць тры артыкулы дагавору пра унію, які падпісалі у снежні 1595 г. у Рыме епіскапы Іпаці Пацей і Кірыла Цярлецкі з папам Клімянтам VIII, сведчаць аб тым, што яны прагнулі зберагчы «ўсю красу і веліч усходняга абраду». Была захавана ўся літургія, пра што сведчыць наступны артыкул дамовы: «Богашанаванні і ўсе малітвы, раннія, вячэрнія і начныя, каб нам засталіся нязменныя па звычаі і абычаі, прынятым ва Усходняй царкве, самыя пры Літургіі—Васіля, Залатавустага і Епіфанія, якія бывае ў часы Вялікага Посту з папярэдне асвечанымі дарамі, а таксама ўсе іншыя абрады і цырымоніі нашае Царквы, што імі дасюль карысталіся падобна як і ў Рыме пад паслушэнствам найвышэйшага Архірэя: то зберагацца, каб тое ўсё мы выконвалі ў **нашай мове**». (Падкрэслена мною—**В. Г.**).

Прадугледжвалася народная размоўная мова для казаняў. Быў захаваны стары юльянскі каляндар (так званы стары стыль). Святарам не навязвалася забарона уваходзіць у шлюб. Царкоўная архітэктура магла развівацца ў традыцыйных формах.

Беларуская і ўкраінская царква, вызнаўшы знешнюю залежнасць ад Апостальскага прастолу, зберагла ўнутраную свабоду. Яе Іерархі хацелі захаваць за Царквою тое, чым яна была пры першахрысціцелі Русі—арганічнасць ва Усяленскай царкве. Яны прынялі частку дагматаў Заходняй царквы—аб верхавенстве папы ва ўсім хрысціянскім свеце, аб чысцілішчу а крыху пазней пра схаджэнне Святога Духа і ад Бога-Сына.

Гэта быў не бяздумны пераход на лацінства, а спроба сінтэзу ўсходняга абраду з заходняй дагматыкай. Гэты сінтэз культурных здабыткаў Захаду і Усходу, здзейснены на Беларусі і Украіне ў канцы XVI стагоддзя, у значнай ступені выконваў даўнюю мару еўрапейцаў аднавіць колішняе духоўнае адзінства грэка-рымскага антычнага свету, але на новай, хрысціянскай аснове.

А што патрыярх Канстанцінопальскі? Фармальна ў дачыненні да яго ёсць элемент «здрады». На саборы быў абвешчаны разрыў з канстанцінопальскай патрыярхіяй. Па форме было так. А па сутнасці? Ці не Ерамія II, які кіраваў Усходняй царквою ў гады папярэдне Берасцейскай уніі, першым здрадзіў сваіх духоўных чадаў у асобе беларускіх і ўкраінскіх епіскапаў і іх паствы? Ён жа за «шчодрую міласціну» (цэбры золата і вязкі сабалёў) уласнаручна высвеціў незалежнага Маскоўскага патрыярха, надаўшы яму тытул «патрыярха Маскоўскага і ўсяе Русі» (падкрэслена мною—**В. Г.**). **А менавіта апошняе прывяло ў адчай украінскіх і беларускіх епіскапаў, бо дасюль таго тытула маглі ўжываць толькі кіеўскія мітрапаліты.**

Ерамія II пасварыў украінскія і беларускія брацтвы з уладыкамі, бо даў некаторым з іх так званыя стаўрапігіяльныя (незалежныя ад духоўных пастыраў) правы. Разрыў беларускіх і ўкраінскіх уладык з дэмаралізаваным ва ўмовах турэцкага панавання цараградскім патрыярхатам—гэта здрада. А разрыў з Канстанцінопалем, які здзейсніла Масква ў 1589 годзе (калі там з'явілася асобная патрыярхія)—праява найвялікшай дзяржаўнай мудрасці?

Для тых часоў характэрнае як праява культурна-нацыянальнае абуджэння фармаванне самабытных нацыянальных культур, нацыянальных дзяржаў, нацыянальных цэркваў. У Чэхіі гэта была гусіцкая царква, у Англіі—англіканская, у Германіі—лютаранская, у Швейцарыі—цвінгліанская, у Францыі—кальвінісцкая, у Шатландыі—прэсвітэрыянская, у Расіі з 1589 г.—самастойнае патрыяршаства.

Цікава, чаму гэта чэхам, шатландцам, швейцарцам, французам, немцам, англічанам, рускім можна было ствараць самастойныя нацыянальныя арганізацыі, а беларусам і ўкраінцам нельга?

Пры гэтым Маскоўская царква не здабыла ўнутраную свабоду, а болей стала залежнай ад цароў, а ў рэшце рэшт, з часам пераўтварылася ў дзяржаўную царкву, якой кіраваў обер-пракурор Сіноду—свецкая асоба, залежная ад імператара.

Перайшоўшы ва уніяцтва, праваслаўныя іерархі атрымлівалі роўныя правы з каталіцкім клірам, шляхта і мяшчане грэчаскага абраду таксама мелі роўныя правы з каталіцкімі.

Грэка-каталіцкія (уніяцкія) цэрквы будавалі сваю арганізацыю па прыкладах, што браліся з Рыму. Шмат уніяцкіх святароў атрымлівалі асвету ў рымскіх калегіях, вяртаючыся дадому, яны прыносілі сюды лепшыя арганізацыйныя формы. Уніяцкія епіскапы рабілі перыядычныя візітацыі (аб'езды) сваіх парафій, дбалі пра паднясенне культуры духавенства, захоўвалі школы і шпіталі, правялі рэформу манастыроў. Сабор 1720 г. у Замосці ўвёў у жыццё беларускага і ўкраінскага грэка-каталіцкага духавенства аднастайную арганізацыю. Асаблівае значэнне набыў з таго часу рэфармаваны орден айцоў базыліян, якія сваю галоўную ўвагу прысвяцілі пашырэнню школ і выданню рэлігійных кніжак. На капітуле (радзе пры біскупу) грэка-каталіцкіх іерархаў у Дубне (1783 г.) быў створаны адзін чын святых базыліян, які арганізацыйна падзяляўся на правінцыі Літоўскую, Беларускую, Каронную і Галіцкую. Цэнтрам выдаўнічай дзейнасці на Беларусі быў Супрасль.

Унія заўдзячыла свой рост той абставіне, што давала беларускаму (як і ўкраінскаму) грамадству забяспечанне ад апалячвання. Грэка-каталіцкая царква знаходзілася пад апекаю не Польскай царквы, а Рыму. Рымская курыя (царкоўны ўрад) у сваіх афіцыйных заявах забяспечвала грэка-католікам поўную непарушнасць іхніх абрадаў і звычаяў, зазначаючы, што яе пажаданнем «ёсць, каб усе былі каталікамі, але не ўсе лацiннікамі». Праўда, у рэчаснасці на месцах гэта не заўсёды выконвалася, абшарнікі-рыма-каталікі прыцяснялі ўніяцкіх святароў, аддаючы перавагу рыма-каталіцкім. Тым не менш, пад аховаю грэка-каталіцкай царквы беларускае жыццё магло хоць часткова захаваць свае даўнія формы.

З амбонаў грэка-каталіцкіх (уніяцкіх) цэркваў (як і ў пратэстанцкіх храмах) гучала беларускае слова ў тыя часы, калі ў рыма-каталіцкіх касцёлах чулася лацінская і польская, а ў грэка-праваслаўных цэрквах—царкоўна-славянская—усе далёкія ад беларускай.

Царкоўная унія была працягам шляху, які пачаўся даўней прадстаўнікамі культуры Беларусі «Залатога» XVI стагоддзя, што жадалі аб'яднаць традыцыі візантыйскай царквы з Заходняю, развіваць натуральную культурную еднасць Беларусі як з Усходняй, так і з Заходняй Еўропай. Гэты працэс адбыўся ў агульным рэчышчы, у якім развівалася беларуская культура.

І калі сярод першых беларускіх асветнікаў не было грэка-каталіцкіх святароў (як гэта адбывалася на Украіне, у заходняй частцы якой менавіта яны былі ініцыятарамі нацыянальнага адраджэння), то не па віне гэтых святароў. Бо большасць іх прымусілі перайсці ў грэка-праваслаўную, веру, якая была пануючай канфесіяй тагачаснай Расіі. Тым больш, што наша адраджэнне спазнілася ў параўнанні з суседнімі ўкраінскім і літоўскім (ой, як баяцца савецкія беларускія гісторыкі такіх параўнанняў, як агня!). А ў літоўскім нацыянальным адраджэнні наперадзе йшлі нацыянальныя рыма-каталіцкія святары біскуп Мацей Валанчус, прала́т Йонас Майроніс, ксёндз Антонас Баранаўскас, кіраўнік барацьбы супраць царызму ў 1863 г. ксёндз Антанас Мацкявічус.

І ў нашым спозненым адраджэнні рыма-каталіцкія святары (грэка-каліцкіх да таго часу ўжо не засталося) таксама адыгралі значную ролю. Дастаткова назваць такія імёны як Казімер Сваяк, Аляксандр Астромавіч (Андрэй Зязюля), Адам Станкевіч, Вінцэсь Гадлеўскі, Язэп Германовіч і іншыя.

Але ў той час, калі ў Літве ў Коўне памяць Й. Майроніса адзначана і пышным надгроб'ем ля мура кафедральнага сабору, якое захавалася нават у савецкі час, памяць нашых ксяндзоў-адраджэнцаў «мінула з ветрам» ... Але гэта ўжо іншы сюжэт, які патрабуе спецыяльнага разгляду.

Валенцін ГРЫЦКЕВІЧ.
Санкт-Пецярбург.

Епархія прэтэндуе на гімназію

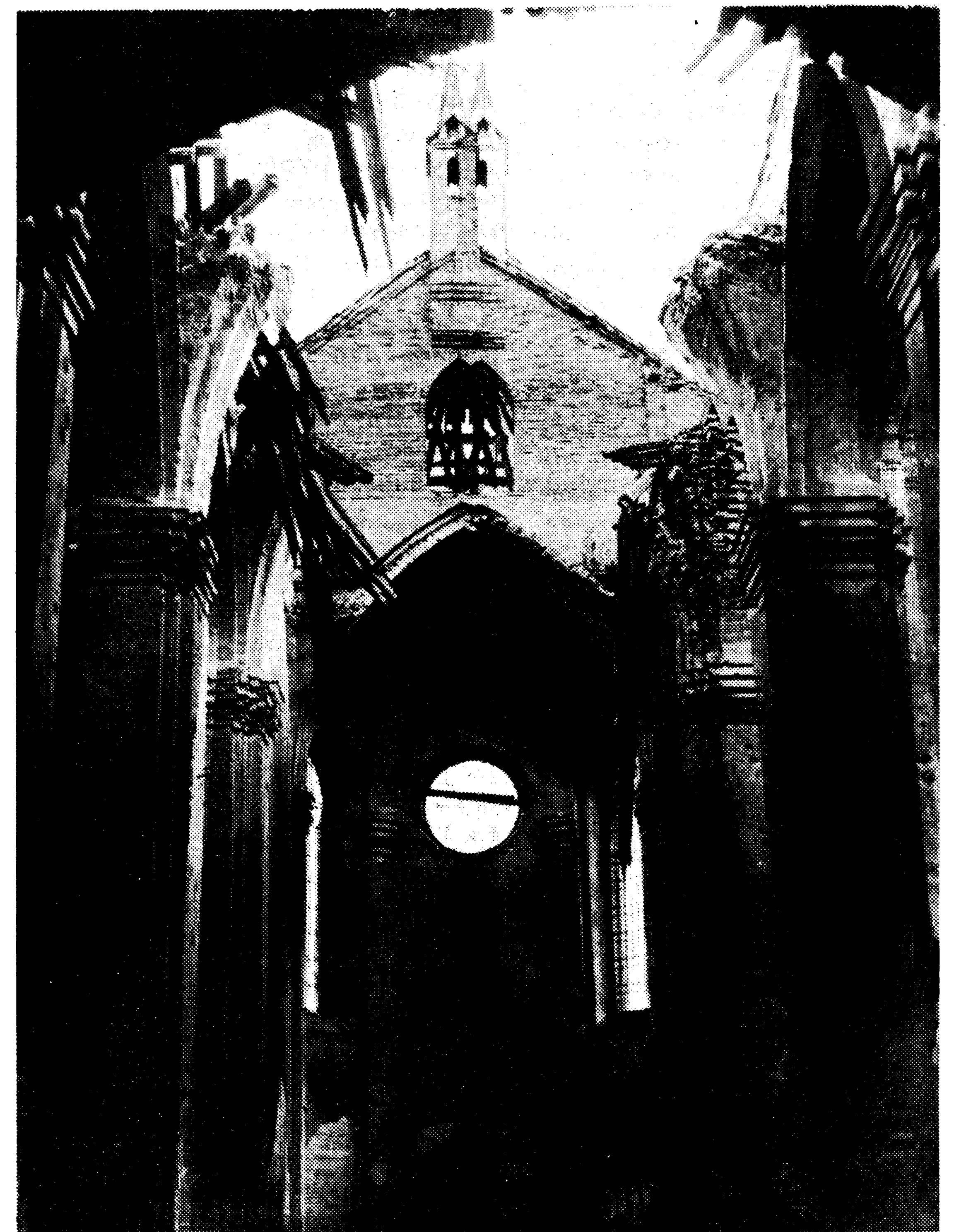
Біскуп Віцебскі і Аршанскі Беларускага Экзархату Маскоўскай Патрыярхіі Дзімітрый звярнуўся ў Дзяржкамітэт па прамысловасці Беларусі. Ён просіць перадаць Віцебскай праваслаўнай епархіі будынак № 7 па вуліцы Крылова ў Віцебску, абгрунтоўваючы гэта неабходнасцю аднаўлення Успенскага кафедральнага сабора. Біскуп Дзімітрый пазначае дом 7 па Крылова як «здание бывшего монастыря».

Вядома, што згаданы храм (дакладна царква Базыльянскага кляштара ў імя пакутніка Іасафата Кунцевіча і Успення Прачыстае Маці Божай) сапраўды быў адметным помнікам познебеларускага барока. Не знаю, у якім выглядзе праваслаўная епархія збіраецца аднаўляць помнік—у першапачатковым беларускім ці ў скалечаным псеўдарасейскім. Як пахабна абыходзяцца служкі Маскоўскай Патрыярхіі з беларускай архітэктурай—добра відаць на прыкладзе Пакроўскай царквы ў Віцебску. Ад класіцыстычнай базілікі Трынітарскага касцёла нічога не засталося, навешалі толькі маскоўскіх цыбулін, несапраўдны купал (як свінні хамут) ды расейскія крыжы.

Але самае цікавае ў тым, што будынак на вуліцы Крылова ніколі не належаў праваслаўнай епархіі, нават у часы анексіі беларускіх земляў Расейскай імперыяй. У тыя гады тут знаходзілася гімназія. Зразумелым ёсць памкненне Віцебскай праваслаўнай епархіі атрымаць у валоданне пустуючы зараз дом. Праўда, гэтае жаданне выглядае дзіўнаватым, бо праваслаўная епархія сёння валодае ў месцы будынкамі №№ 13, 15 па вул. Талстога, ёй аддадзеныя цэрквы Дабравешчанская і Успенская адзінаверская (апошняя размешчана ў батанічным садзе). Епархія валодае будынкам былога Трынітарскага кляштара (зараз Свята-Пакроўскі кафедральны сабор). У той жа час віцебскае праваслаўнае духавенства не праявіла зацікаўлення да драўлянай царквы ў вёсцы Дарагакупава, бо далёка ад горада, і гэты храм, помнік архітэктуры XIX ст., паспяхова згарэў летам мінулага года. Падобна на тое, што мэты епархіі далёкія ад мэтаў хрысціянства і зберажэння беларускага дойлідства. Галоўнае—нахапаць паболей, покуль ва ўладзе дружбакі-камуністы, а далей хоць трава не расці.

М. ПАЎЛАЎ.

Што мы знаем пра Ушачы?

Напэўна, першае, што неяк акрэсліць уяўленне аб існаванні мястэчка—мемарыяльны комплекс «Прарыў», з грувасткаю постаццю бронзавага партызана, у стылі савецкага ваяўнічага рэалізму. Дарэчы, апошнія згадкі ў друку аб Ушачах былі звязаныя з інцыдэнтам вакол комплексу—гандляры каляровым металам знеслі з ансамбля частку дробных бронзавых дэталяў (партызан, вядома ж, аказаўся не па зубах, бо і гандляры, відаць, былі дробныя).

Такія знакі культуры добра вядомыя не толькі раённай, але і сталіцы абласной (успомнім знесеную мемарыяльную пліту з сімвалічнае магілы маці Я. Райніса на старых Сямёнаўскіх могілках).

Тое, што бачыць шаноўны чытач на здымку, зноў да болю вядомы знак тае ж «культуры», якую гадамі дэманстраваў Віцебск сваім «малодшым браткам» у раёнах. Вялікае начальства знішчала «падуладную» ёй гісторыю, малое, «шагая в ногу»—сваю, мясцовую. Так і стаіць у старых Ушачах між іншым (у гэтым годзе толькі магдэбургскаму праву горада споўнілася 235 год) адзіны ўжо знак забытае гісторыі, маляўнічыя руіны неагатычнага касцёла на ўзгорку. Абрабаваны бронзавы партызан ды чырвоныя руіны—усё, што згадвае ў свеце аб існаванні сталіцы цэлага раёна беларускае зямлі. Але ж прэтэнзія на сталічнасць павінна пачынацца найперш з культуры...

P.S. Дарэчы ва Ушачах я быў даўнавата. Няўжо так і не дайшлі рукі да апошняга знаку былое ўшацкае гісторыі?

Алесь МЕМУС.
Фота аўтара.

БЕЛАГВАРДЗЕЙСКІЯ БАНДЫ ЦІ НАРОДНАЕ ПАЎСТАННЕ?

(Працяг. Пачатак у № 35).

3

Армію трэба было карміць, разбураную гаспадарку—аднаўляць. Грамадзянская вайна распачыналася супраць ўласнага народа і перадусім—супраць сялянства. Нехта Пікман пісаў у газеце «Известия Витебского губернского совета крест., раб. красноар. и батрацк. деп.» (23.11.19): «...Нам патрэбны грошы, грошы і грошы... Гэта значыць: і гарадскі буржуй, і вясковы кулак павінны адкрыць свае кашалькі... Гэта значыць прымусіць гэтых крывасмокаў, што б там ні было—выканаць свае абавязкі перад Айчынай, што б там ні было—выкласці свае капшукі, каб папоўніць савецкую касу... Гарадскі буржуй, які зазнаў ўсе «налёты» з боку Савецкае ўлады, які ведае і адчувае моц гэтае ўлады, будзе аказваць больш-менш пасіўнае супраціўленне... Зусім іначай будзе з вясковым кулаком, які будзе ўжываць усе спосабы, каб пазбегнуць адчувальнага развітання са «сваім» кашальком».

4

У згаданых на пачатку артыкула крыніцах місіянеры Савецкае ўлады на Гарадоччыне пададзены як ахвярныя героі. Але ж гэта было не так адназначна. Яны не знаходзілі ды і не маглі знайсці паразумення са старымі кіруючымі кадрамі. Апошнія выразна бачылі, якім чынам бальшавікі прыхапілі ўладу і не маглі не супраціўляцца гэтаму. 18 лістапада 1917 года быў скасаваны апарат павятовага камісара Часовага Урада. 14 лютага 1918 года была ліквідавана Гарадоцкая гарадская дума. У ноч на 13 верасня 1918 года быў расстраляны былы земскі начальнік 1-га Гарадоцкага ўчастка Мікалай Тызенгольдт «як зацяты і свядомы контррэвалюцыянер».

Службоўцы старога апарату не любілі амбітных дылетантаў. Так, супрацоўнікі старога Гарадоцкага суда аб'явілі байкот новае судовае арганізацыі. Чатыры месяцы ў павеце не было ніякага суда, ніякага следства. Рабіліся злачынствы, а злачынцы заставаліся беспакаранымі. Некаторыя воласці самі выносілі смяротныя прысуды; у іншых месцах насельніцтва было блізка да самасуду. Толькі ў лютым 1918 года, пасля арганізацыі Павятовага Савета, з сяброў Савета было выдзелена шэсць чалавек у суд,—вядома, гэта былі не спецыялісты, а простыя сяляне ды рабочыя. Пазней утварылася і следчая камісія з пяці членаў (тае ж кваліфікацыі). Вось перліна працэсуальнага глупства, пратакол № 45 пасяджэння ЧК ад 18 кастрычніка 1918 года. Яго фрагмент: «...Слухалі: ...13. Справу № 251 грамадзяніна Зайкаўскае воласці... Патапенкі Івана, затрыманага без дакументаў, за што і абвінавачваўся, а таксама за ўцёкі з-пад варты за імі... Пастанавілі: ...13. Патапенка Івана з-пад арышту вызваліць, бо ён адбыў двухтыднёвае зняволенне і ў часе ўцёкаў здабыў свае дакументы». Якой магла быць якасць судаводства? Відаць, у іншых паветах яна была яшчэ горшай, бо калі ў жніўні 1918 года сябра Віцебскага Акруговага суда рэвізаваў Гарадоцкі Павятовы, ён заявіў, што павет па арганізаванасці суда стаіць на першым месцы.

З вялікім імпэтам бальшавікі секлі сукі, на якіх сядзелі. Пасадзіўшы ў турму святара Гарадоцкага сабора Бурнукова, яны былі вымушаны неўзабаве звярнуцца да яго на дапамогу. У тыя часы святар выконваў функцыі цяперашняга супрацоўніка ЗАГСа. Бурнукоў меў кнігу з запісамі нараджэння, але зняволены, натуральна, не меў магчымасці працягваць улік. Спахапіўшыся, канфіскаваную кнігу накіравалі ў Віцебскую ЧК з просьбай даручыць Бурнукову ў турме скласці метрычную кнігу і падрыхтаваўшы, выслаць у натаралыны аддзел.

Ва ўмовах беспакаранасці і ўсеагульнае блытаніны разбуралася сельская гаспадарка. На павятовым з'ездзе Зямельных аддзелаў 22 кастрычніка 1918 года загадчык павятовага зямельнага аддзела Цімафей Дынер адзначаў: «...Савецкіх гаспадарак у павеце няма, часткова таму, што распараджэнне аб пераходзе высокакультурных маёнткаў у дзяржаўны фонд атрымана параўнальна нядаўна, а галоўным чынам таму, што маёнткі былі разрабаваныя і цяпер даводзіцца рабіць усялякія захады да збірання інвентару, як жывога, гэтак і мёртвага».

5

Урэшце ў павеце быў створаны Савет і яго выканаўчы камітэт (старшыня Вараб'ёў) з аддзеламі кіравання (Якаўлеў), народнае гаспадаркі (Астапенка), народнае адукацыі (Котаў), зямельным (Дынер), харчовым (Зыкаў), медыка-санітарным (Гарыбальдзі), савецкай міліцыяй (Лус). Але, зважаючы на тагачаснае грамадска-палітычнае становішча, галоўным і першым нададзелам неафіцыйна была Надзвычайная камісія па барацьбе з контррэвалюцыяй, сабатажам, спекуляцыяй і службовымі злачынствамі, якую ўзначальваў Мацюхаў.

Бальшавікі фактычна рабілі, што хацелі. Яны перапісвалі маёмасць і высялялі памешчыкаў ды заможных сялян, уводзілі грабежніцкія падаткі, забіралі харч, ускрывалі паштовыя пасылкі і рабілі частыя вобшукі па падазрэнню ў спекуляцыі.

Ці ставала чэкістам калі сорамна за свае дзеянні? Мажліва, так. З пратакола № 31 пасяджэння павятовае ЧК: «...Слухалі: ...13. Справу № 233 Казанскай Фані, абвінавачанай у захоўванні дэнатураванага спірту... Пастанавілі: 13. ...Дэнатураваны спірт, трыманы для прымуса падагравць малако дзіцяці і сваіх патрэб, вярнуць Фані Казанскай». Але тут жа: «Знойдзеныя пры вобшуку партабак, як срэбра, што мае каштоўнасць, канфіскаваць».

Золата і срэбра забіралі заўсёды. У дырэктара Дзвінскае настаўніцкае семінарыі Аляксандра Шастова падчас вобшуку былі знойдзены і канфіскаваны тры срэбраныя пасудзіны. Абураны настаўнік прыйшоў у кабінет да самога старшыні ЧК Сяргея Мацюхова і патрабаваў паказаць дэкрэты, дзе напісана, што ўласныя залатыя і срэбраныя рэчы падлягаюць канфіскацыі. Гэта расцанілі як пратэст і крытыку Савецкае ўлады. Прыгадалі, што на настаўніцкім з'ездзе 17 ліпеня ён мовіў, што Савецкая ўлада расхістаная і што на гэтых архангелах (паказваў на чырвонаармейцаў) многа не ўедзеш. Небарака быў арыштаваны і накіраваны на распараджэнне Віцебскага рэвалюцыйнага трыбунала.

6

Увогуле, «непрызнанне Савецкае ўлады», «кампраметацыя Савецкае ўлады», «агітацыя супраць Савецкае ўлады» і «контррэвалюцыйная агітацыя» былі найбольш пашыранымі абвінавачваннямі. З гэтымі фармулёўкамі ў Гарадоцкае турме знаходзілася процьма людзей, якія цьмяна разумелі, за што іх зняволілі. На перапоўненасць турмы Надзвычайнае камісіі неаднаразова ўказваў павятовы выканкам, прапануючы ў магчыма хутчэйшы тэрмін разбіраць справы, не трымаючы доўга ў турме. Вядома, указанне выканкама чэкісты маглі зразумець як санкцыю. Пэўна, з чэрвеня 1919 года, калі ў Віцебску быў створаны першы канцэнтрацыйны лагер, такіх праблем не паўставала.

На падставе падазрэння ў спекуляцыі маглі забраць сабе любую рэч, якая прыйшлася даспадобы. На адным з пасяджэнняў калегіі аддзела кіравання нават падымалася пытанне, каб казённыя рэчы, знойдзеныя падчас вобшукаў у павеце, афіцыйна перадаваць для патрэб міліцыі. У прэзідыуме выканкама хапіла сумлення адхіліць прапанову: усе знойдзеныя пры вобшуках рэчы перадаваць мусіце ў ваенны камісарыят; міліцыя атрымлівае па службе належную зарплату і ўсе неабходныя прадметы абмундзіравання павінна набываць за свой кошт.

(Працяг будзе).

Лісты чытачоў

Рэваншыстаў і здраднікаў незалежнасці Беларусі—у адстаўку

У 33-ім нумары газеты дэмакратычных плыняў Прыдзвінска-Прыдняпроўскага краю «Выбар», што выдаецца ў Віцебску—«асіным гняздзе камуністычнага запаведніка» на Беларусі, пазнаёміўся са Зваротам Апазіцыі БНФ у Вярхоўным Савеце да кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь. Усё, што ў ім гаворыцца, падтрымліваю на ўсе 100%!

Даўно пара рэваншыстаў і здраднікаў незалежнасці Беларусі, ее суверэнітэту ў асобе дэпутатаў аб'яднання «Беларусь», а таксама «незалежных», якім сябе выстаўляе старшыня калгаса з Магілёўшчыны Лукашэнка, чалавек бязграматны ў мовах—не валодае нармальна ані роднай, беларускай, ані ўсходняй—рускай, ад чаго слухаць яго «палымяныя прамовы» ад мікрафонаў—проста сорам за чалавека. А ён жа нават прэтэндуе на пасаду Прэзідэнта Беларусі!!! Даўно пара іх гнаць прэч ад мікрафонаў—туды, адкуль яны павылазілі. А калі яны ўсё ж замешаны ў змове з удзельнікамі кастрычніцкага мяцяжу ў Маскве—за краты! Здраднікам—месца толькі ў турме, каб яны не бударажылі беларускі народ сваімі рэваншыцкімі заклікамі «да аднаўлення СССР». Спадар Станіслаў Шушкевіч зараз мае ўсе правы прыцягнуць да крымінальнай адказнасці Лукашэнку за яго публічныя выступы, у якіх ён заклікаў скасаваць Белавежскія пагадненні, незалежнасць краіны, а самаго Шушкевіча разам з нашым Краўчуком ды Ельцыным з Расіі аддаць «пад суд», як «здраднікаў краіны СССР»... Вось і «накаркаў» пан старшыня калгаса на сваю галаву—зараз пад суд трэба аддаваць яго разам з хаўруснікамі, якія ездзілі да пана Хасбулатава прасіцца ў халуі, у так званы «саюз, канфедэрацыю...» Дзякаваць Богу, што ёсць спадар Барыс Ельцын, які змог перамагчы «чырвона-карычневую» нечысць 3—4 кастрычніка ў Маскве. Але ж колькі яе ў іншых рэгіёнах Расіі яшчэ прытаілася, а ў Беларусі?! Таму Зварот БЭНэФаўцаў павінен быць прыняты без усялякіх адгаворак нават самім панам Кебічам, які з'яўляўся ініцыятарам і «эканамічнага саюза», і «калектыўнай бяспекі», і «канфедэрацыі», і г. д.

Саўмінаўскі рускамоўны і гэтак званы «двухмоўны» друк быў і ёсць «трыбунай для выступленняў пракамуністычных, прамперскіх, антыбеларускіх сіл краіны. Мне здаецца, занадта шмат у Саўміна выданняў. Хопіць аднае газеты, скажам, «Рэспублікі». Навошта ж яшчэ «Советская Белоруссия», «Знамя юности», «Белорусская нива»?! На Беларускае Адраджэнне гэтыя газеты не працуюць, а значыцца няма чаго грошы нашых падаткаплацельшчыкаў выдаткоўваць на выданні, непатрэбныя ўсяму народу краіны і патрэбныя рэваншыстам і здраднікам незалежнасці Беларусі.

У Звароце патрабуецца неадкладна спыніць распаўсюджанне на тэрыторыі краіны газет «Правда», «Советская Россия», «День» і да т. п. Мне думаецца, што разам з імі павінны быць забаронены і мясцовыя газеткі тыпу «Мы и время», «ППП», «Наш компас», шэраг іншых бульварных выданняў, скіраваных супраць незалежнасці Беларусі, і якія грэбуюць дзяржаўнай мовай краіны, ейнымі гісторыяй, сімваламі.

Карыстаючыся выпадкам, хачу выказаць падзяку ад беларусаў нашага горада ўсім патрыётам Беларусі, якія мужна адстойваюць незалежнасць і нейтралітэт нашай Бацькаўшчыны. Мы тут лічым спадара Зянона Пазьняка лідэрам беларускай нацыі, іншага няма ў нашага народа.

Трэба дэмакратычна настроеным людзям Беларусі зрабіць усё магчымае, каб на выбарах-94 перамаглі толькі беларускія патрыёты, тыя, хто выступае за нейтральную, незалежную, суверэнную Беларусь над якой будзе горда лунаць бел-чырвона-белы сцяг краіны, а яе Дзяржаўным гімнам будзе «Магутны Божа» на словы славутай Н. Арсенневай. Досыць быць рахманымі авечкамі і аддаваць свае зямлю, незалежнасць і лёс у драпежніцкія лапы рускага мядзведзя ці польскага арла!

Беларусы замежжа пільна сочаць за падзеямі ў краіне і заўсёды прыйдуць на дапамогу дэмакратыі. Верым у вас, беларусы Айчыны!

Жыве Беларусь!

Патрусь, КАПЧЫК,
філолаг.
г. Ізяслаў, Украіна.

ЯК ЗЛАВІЦЬ ЖУРАЎЛЯ

Ох, як цяжка страціць уладу! Пакінуць «цёплае» мейсца, наседжанае за дзесяцігоддзі. Здаецца, толькі што разлічвалі на перамогу новага ГКЧП, а тут разгром, і па ўсім відаць, канчатковы. Паражэнне ідэалаў, якімі кіраваліся больш паўвека, паражэнне мэты жыцця. Але зноў і зноў не жадаюць прызнаць крах камуністычных Саветаў іх кіраўнікі, іх паплечнікі. Не дамагліся свайго ўжо ў другі раз, аднак усё роўна не здаюцца.

На Смаленшчыне не прымаюць малако ў вяскоўцаў. На грані спынення Руднянскі масласырзавод. Не прымае жывёлу Смаленскі мясакамбінат нават па 300 рублёў. (Хоць тут ёсць і дадатны бок—захаваюць статак буйной рагатай жывёлы. А мяса—што ж, мяса Беларусь пастаўіць).

Гэта не ўмяшанне ў справы суседняй дзяржавы. А толькі канстатацыя факта штучнага стварэння незадаволенасці насельніцтва курсам прэзідэнта і ўрада Расіі, курсам рэформ перад маючымі адбыцца выбарамі ў Дзяржаўную Думу.

Гэта адно канстатацыя факта ідэнтычнасці памкненняў і нашых уладных структур. Менавіта шляхам давядзення народа да крытычнага стану яны імкнуцца захаваць надалей уладу ў сваіх руках. Бо ў адваротным выпадку ім, відавочна, пагражае не толькі грамадзянская, але і крымінальная адказнасць.

А наш гаротнік-народ, неаднойчы абрабаваны, даведзены да адчаю, да амаль жывёльнага стану. Зранку—думка: «Што купіць паесці? Дзе набыць танней? Як апрануць дзяцей? Каб толькі хапіла грошай да заробку...»

Як вытрымаць такое жыццё?

Кнігі... тэатр... кіно... Былі некалі, здаецца... Дык лепш сініца ў руцэ, чым журавель у небе, якога абяцаюць дэмакраты.

Толькі мінулага не вернеш. Дзяржаўны капіталізм, доўгі час існуючы пад маскай сацыялізма, шляхам «прыхватызацыі»ператвараецца ў дзікі капіталізм. І народу Беларусі застаецца дзірка ад абаранка, ужо амаль з'едзенага, ды ярмо на шыю. Ярмо на нашу шыю, шыю нашых дзяцей.

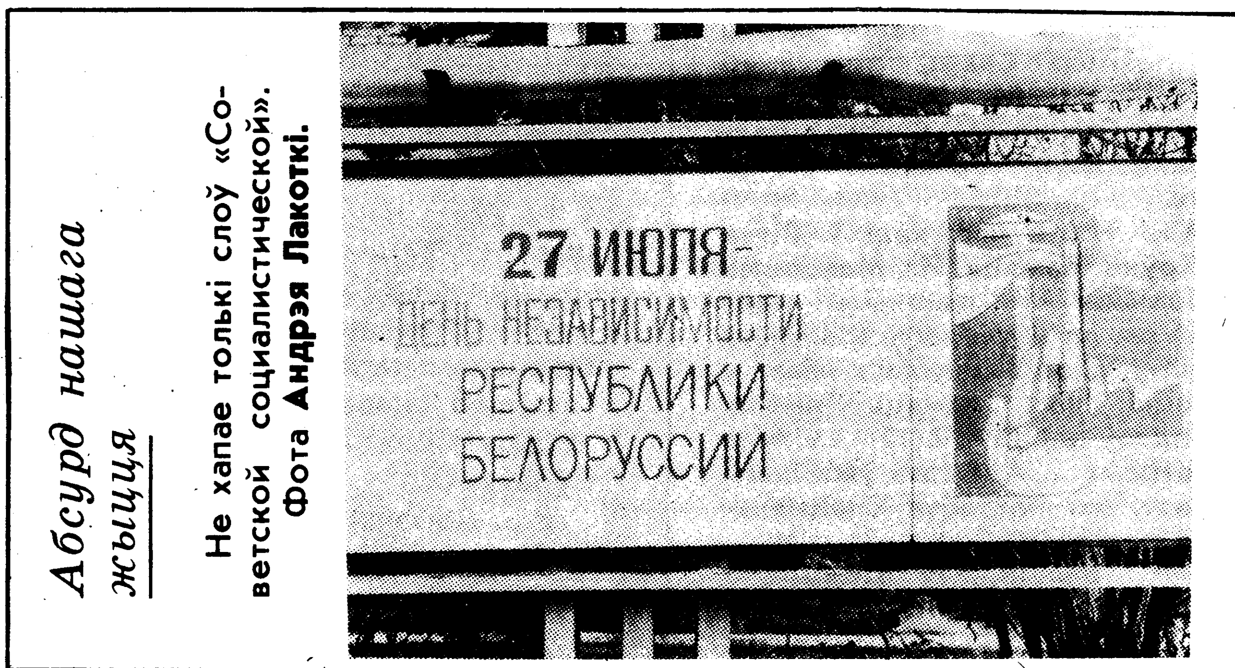
Дык можа, воля ды лепшае жыццё каштуюць таго, каб знайсці сілы ды час падтрымаць маладыя дэмакратычныя партыі ды рухі? Каб не даць перамагчы ізноў «чырвона-карычневай» ідэалогіі? Каб усёй грамадою злавіць таго жураўля ў небе?

В. ІГНАЦЕНКА,
сябра БСДГ.

Свет вакол нас

●Кошт амерыканскага кінаэкспарту ў краіны Еўрапейскай Супольнасці складае 3,5 мільярда амер. дол., а еўрапейскіх фільмаў, што ўвозяцца ў ЗША—250 млн. долараў. У выніку ў дзяржавах ЕЭС амерыканцы атрымліваюць 80% усіх даходаў кінатэатраў. У той жа час у Злучаных Штатах еўрапейскае кіно мае толькі адзін працэнт касавых паступленняў, з чаго палову збіраюць французскія ленты.

Абсурд нашага жыцця

Не хапае толькі слоў «Савецкай сацыялістычнай». Фота **Андрэя Лакоткі.**

Адным радком

5 дзён—з 9 па 14 снежня—у Віцебску пройдзе пяты міжнародны музычны фестываль імя І. Салярцінскага.

Ля майстэрні на металічным ламаччы сядзеў пажылы мужчына. Твар пахмурны, у вачах—роспач.

—Што здарылася, чалавеча?—пасля прывітання, пытаюся ў яго.

—А-а,—махнуў той рукой. —Ад такога жыцця і настрою ніякага няма.

Знаёмлюся. Сцяпар Свірыдавіч Баразенка. Механізатар. Яму ўжо 70. Даўно на пенсіі. Але працягвае працаваць. Па-першае, з юнацкіх год палюбіў прафесію, уцягнуўся ў яе ды і, па-другое, тут, у вёсцы Скрыдлева, не хапае працоўных рук. Вось і працягвае араць глебу, сеяць хлеб, убіраць яго.

—Усё жыццё спадзяваўся, што хаця на старасці крыху пабачу шчаслівае жыццё,— кажа Сцяпан Свірыдавіч.— Дужа абяцалі раней. Ды так і не дачакаўся.

Раней ён працаваў у калгасе «Замасточча». Але былым кіраўнікам прыйшла «выдатная» думка: калгас ліквідаваць, а зямлю, вядома, з людзьмі, перадаць калгасу-камбінату «Звязда».

—Спадзяваліся, што лепей будзе ад такой рэарганізацыі.

—Ну і як?

—А нічога. Лепей не стала. Прынамсі, у нашым калгасе можна было атрымліваць добры ўраджай і бульбы, і гародніны. Лён не кепска рос. Толькі кіраўнікі, якіх прысылалі па загаду кампартыі, не былі гаспадарамі. Больш глядзелі ў сваю кішэню ды развальвалі гаспадарку.

Дарэчы, людзі тут працавітыя, карэнныя сяляне. А што праўда, то праўда—кіраўнікі трапляліся, мякка кажучы, кепскія, безыніцыятыўныя, абыякавыя да сялянскай справы.

—Надышла гарбачоўская перабудова. Зноў мы паверылі абяцанням. Спачатку нават радаваліся пераменам. Яны, чэсна гаворачы, патрэбны былі,—працягвае размову Сцяпан Свірыдавіч.— Толькі ці не з таго канца ўзяліся, ці вельмі паспяшылі, як бачна, добрага нічога пакуль не атрымалася. Ва ўсялякім разе, як раней на вёску глядзелі скрозь пальцы, так і зараз. Сялян іна зусім задавілі.

Крыху памаўчаўшы, дзядзька Сцяпан паказвае рукой на застыўшыя трактары.

—Ну, што—дзякуй, што паслухалі старога. Напэўна, думаеце, во нагаварыў! Не, я яшчэ не так бы сказаў. Толькі, што гэта дасць? Урад народ не чуе і, бачыце, да чаго давёў. Там думаюць, як мацней утрымацца ва ўладзе, пабольш прыхапіць... Ладна,

—Вось да чаго дакаціліся **—саляркі няма, каб іх кра**нуць з месца. **Відаць, цяперашні ўрад зусім не дбае** аб сялянстве. Не, паслухаеш **кіраўнікоў нашага ўрада, сэрцам за селяніна, а на справе—пальцам не варухнуць. Па-мойму, калі бачыш, што тонкая кішка, дык не бярыся кіраваць дзяржавай, адступіся, не развальвай яе, як дрэнны старшыня калгаса.**

Сонца хуценька скотвалася за небасхіл. Браўся ўжо ладны мароз. Цямнела. сёння так нічога і не зрабіў. Няма паліва. Пакрочу дамоў, —і гаротна ўздыхнуў.

Я глядзеў яму ўслед. Цяжкой хадой ён пайшоў у бок вёскі са сваімі цяжкімі думкамі. Якіх не пачуе ўрад. Яму зараз не да такіх, як просты селянін Сцяпан Свірыдавіч Беразенка, да іншых, хто корміць і поіць той урад...

На здымку: С. Баразенка.

Фота і тэкст **А. КОГАЛЯ,** Віцебскі раён.

Весткі з раёнаў

На кругі свая,

дакладней да партнаменклатурнай кучкі вярнулі полацкія гарсаветаўцы былога інструктара, затым загадчыка аддзела і нават другога сакратара Полацкага райкама партыі, а пасля яе разгону прадпрымальніка У. Тачылу, абраўшы яго намеснікам старшыні гарвыканкама па эканамічных пытаннях. Пэўна, ў прыватнай эканоміцы Уладзімір Сцяпанавіч спрактыкаваўся ба адчыніў нават краму, у якой гандлявалі то жонка, то дочкі. Крама ім і засталася, і на шыльдзе ў ёй напісана «Грамадства (замест таварыства) з абмежаванай адказнасцю».

Як удасца У. Тачылу паднясць ляжачую эканоміку горада, сказаць цяжка, толькі думаецца, давесці да такога стану ўласную краму ён не дапусціць. Не дазволяць старыя сувязі і новыя магчымасці.

Самы кансерватыўны

гарсавет, відаць, у старажытным Полацку. Яго дэпутаты, сярод якіх шмат былых, адстаўнікоў і кіраўнікоў старой закваскі прагаласавалі за ўвядзенне двухмоўя. Яны ж пахавалі праект перайменавання вуліц горада, прадстаўлены адпаведнай камісіяй гарсавета. Духу хапіла, ды і дзявацца не было куды, перайменаваць вуліцу Фрунзе ад пераезду да манастыра, надаўшы гэтаму апендыксу імя прападобнай Еўфрасініі Полацкай. Астатні адрэзак вуліцы па-ранейшаму носіць назоў першага беларускага міліцыянера, які ніякіх адносін да старажытнага Полацка не мае. Яшчэ аднаму завулачку ў дзве хаты, які вядзе ад праспекта К. Маркса да вул. Леніна, на якой стаіць Багаяўленскі сабор, нададзена найменне вул. Крыжовай. І то полацкім заканадаўцам п(з)дзецца не было куды—святкавалася 1000-годдзе Полацкай епархіі і ўсталявання хрысціянства на Беларусі. Астатняе ўсё ў старажытным горадзе засталося без змен, і топчуць палачане вуліцы Свярдлова, Энгельса. Будзённага, Варашылава і іншых ідалаў камуністычнага пантэона, а з імі заадно і ката беларускага народа Суворава.

А там, хто іх ведае, гэтых дэпутатаў. Можа, яны і маюць рацыю. Народ павінен ведаць не толькі сваіх героаў, але і ворагаў.

Скучкаваліся

Прадстаўнікі ветэранскай ПКБ, Саюза афіцэраў Славянскага сабора «Белая Русь» і іншых арганізацый такога кшталту Полацка сабраліся ў актавай зале сельгастэхнікума, дзе на сцэне да гэтага часу стаіць шырпатрэбаўскі бюст правадыра сусветнага пралетарыяту, каб скублавацца ў гарадскую арганізацыю Народнага руху Беларусі. Засела ў зале каля 50 сівых ды лысых дзядоў і некалькі бабуль сярод іх, ды заблудзілі два п'яныя афганцы.

З дакладам выступаў дырэктар сельгастэхнікума М. Шкляр. Гаварыў пра крызіс у рэспубліцы, да якога давялі дэмакраты, пра віскулёўскіх змоўшчыкаў, пра ўсталяванне дыктатуры Ельцына ў Расіі і пра нацэленне Шушкевіча ў дыктатары Беларусі і г. д. Іншыя прамоўцы дапаўнялі дакладчыка патрабаваннямі ўвядзення двухмоўя, скасавання дзяржаўных сімвалаў, умацавання саветаў працоўных, аднаўлення адзінага і магутнага. Адзін з іх нават дагаварыўся да таго, што калі нашы дзеці і мы будзем вучыцца і гаварыць па-беларуску, дык нацыя дэградзіруе.

Усе гэтыя набіўшыя аскоміну і абрыдлыя кожнаму свядомаму беларусу патрабаванні і былі запісаны ў рэзалюцыю так званай канферэнцыі. А што яна не была гэтакаю, выказаў думку адзін з дэпутатаў. Ён сказаў: «Мяне ніхто не выбіраў дэлегатам. Мне прыслалі запрашэнне, і я прыйшоў, не ведаючы, куды і за чым. Тут мяне зарэгістравалі і выдалі мандат з правам голасу. Я галасаваць адмаўляюся. Я не дэлегат. Мяркую, што тут шмат такіх жа «дэлегатаў», як я, а таму сумняваюся ў правамоцнасці вашай «канферэнцыі».

Тым не менш «канферэнцыя» рэзалюцыю прыняла і ўтварыла кіруючыя органы гарадской арганізацыі Народнага руху Беларусі. Вось толькі ці рушыць народ за гэтымі дзядамі? Хутчэй за ўсё, не, бо, як справядліва заўважыў адзін з адстаўнікоў, моладзь цяпер камуністычнымі лозунгамі не змусіш ісці за сабой. Але і гэты голас не быў пачуты.

Гаўрыла ПОЛАЦКІ.

Ліст чытача

Шкоды зрабіў не менш

Калі старшыня Савета Міністраў таварыш Кебіч сустрэўся з удзельнікамі аперацыі па знішчэнню гаўляйтэра Кубэ, ён прынёс на гэту сустрэчу гістарычны дослед Юрыя Туронка «Беларусь пад нямецкай акупацыяй» і заявіў, што Кубэ ў тварах паказваецца прыхільнікам нацыянальнага развіцця беларусаў і выказаў свае неразуменне, як такая кніга магла прайсці праз выдавецтва «Беларусь».

У сувязі з гэтым мне нагадалася адно старое выслоўе, што ёсць людзі, якім закон не пісаны, а калі пісаны, дык не чытаны, а калі чытаны, дык не зразумелы, а калі зразумелы, то не так. Асабіста я, прачытаўшы гэту кнігу, зразумеў іншае: Кубэ быў свядомым нацыянал-сацыялістам, вельмі здольным, разумным і хітрым чалавекам, небяспечным ворагам беларускага народа, які спрабаваў выкарыстаць у сваіх інтарэсах асобныя групоўкі беларускіх нацыяналістаў і што па многіх прычынах не здолеў зрабіць.

На працягу апошняга часу, пасля шэрагу выступаў таварыша Кебіча па тэлебачанню і ў прэсе, я канчаткова ўпэўніўся, што ён свядомы камуніст, мягка кажучы, працінік усяго беларускага: незалежнасці, мовы, культуры, гісторыі. На маю думку, за гады свайго кіравання беларускай эканомікай Вячаслаў Кебіч зрабіў для Беларусі не менш шкоды, чым гаўляйтэр Кубэ.

Адносна кнігі Юрыя Туронка «Беларусь пад нямецкай акупацыяй» адзначу, што яна напісана на падставе фактычных архіўных матэрыялаў. Толькі раздзел «Бібліяграфія і каментарыі» налічвае 778 дакладных спасылак на крыніцы інфармацыі. Юры Туронак выдатна ведае шэраг еўрапейскіх моў, у тым ліку і родную беларускую, што не скажаш пра вышэй згаданага чыноўніка, які нягледзячы на сваю высокую пасаду і абяцанні на II з'ездзе Таварыства беларускай мовы ў 1992 годзе дагэтуль не здолеў нават добра авалодаць роднай мовай, таму, напэўна, цяпер так упарта змагаецца за гэтак званае двухмоўе, што, мусіць, як ён лічыць, пасля двух-трох сказаў па-беларуску, будзе яму даваць магчымасць далей руйнаваць Беларусь парасейску.

У доказ сваіх думак, прывяду такі факт. Каб гэты магутны чыноўнік любіў Беларусь, ён не даве́ў бы адзіную штодзённую беларускамоўную газету «Звязда» да такога жабрацкага стану, каб яна ў час падпісной кампаніі выходзіла да свайго чытача, не маючага альтэрнатывы, толькі праз дзень.

З павагай, ваш сталы чытач **Уладзімір ВЯРХОВІЧ.**

Анатоль КАРЧЭЎСКІ

ЯК, БЕЛАРУС, ДА ЦЯБЕ ДАКРЫЧАЦЦА

Як, скажы, беларус, да цябе
дакрычацца?
Як, скажы, разбурыць недаверу
камы?
Адвучылі цябе камуністы
спрачацца,
дык няўжо да магілы ты
будзеш нямы?

Кажаш ты, што пры іх табе
лепей жылося.
Кажаш так, нібы зараз без іх
мы жывём.
У Афгане загінуць не
давялося—
і лічыў ты сваё існаванне
жыццём.

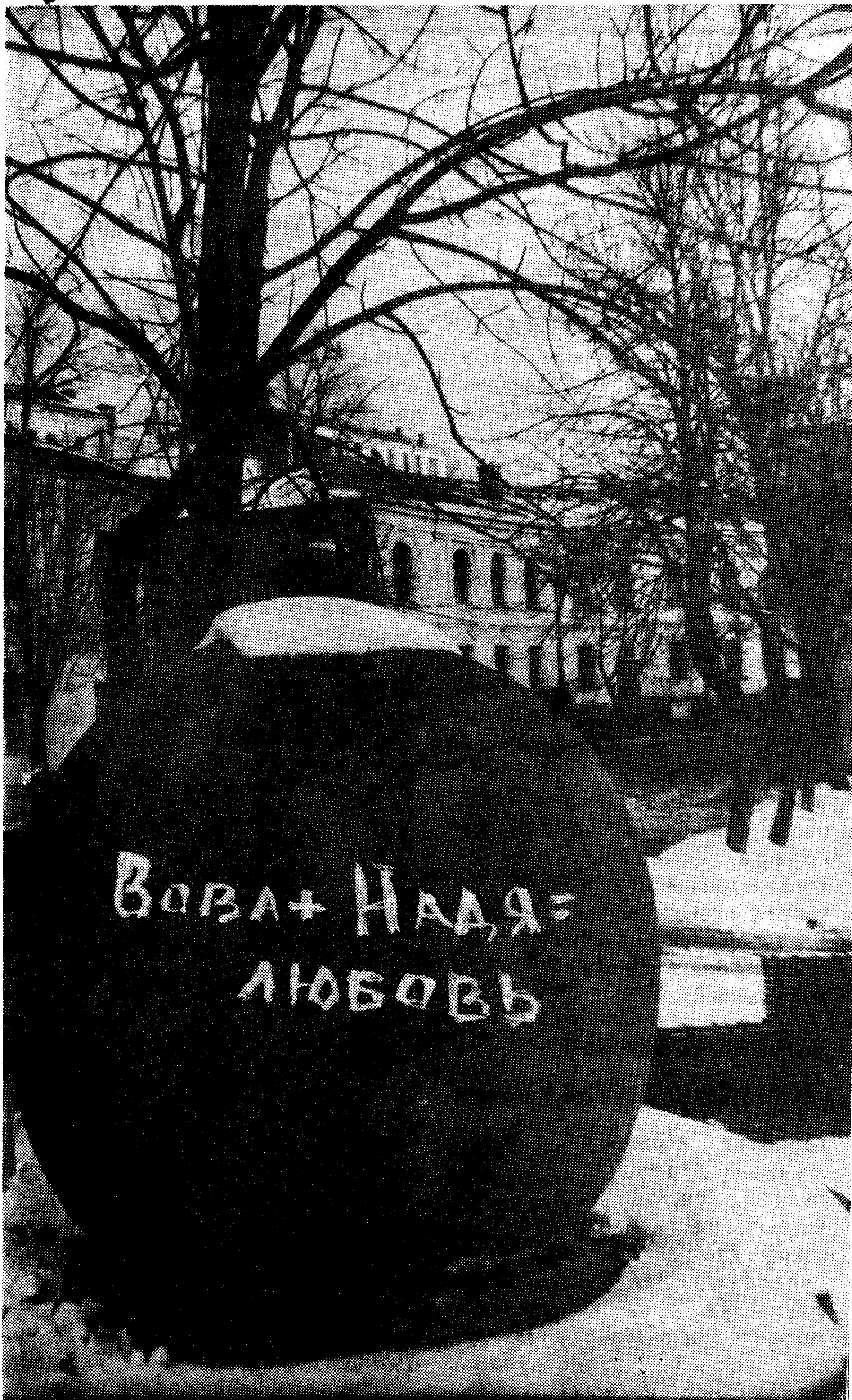
Усё жыццё існаваў ты без мовы
і песень,
без уласнай маёмасці і без
зямлі.
Як ты мог дараваць ім гады
рэпрэсій,
што мільён беларусаў са свету
звялі?

Паўстагоддзя рабілі з цябе
манкурта,
паўстагоддзя таптаілі твае
правы.
Колькі ж можна яшчэ жыць
народу ў пакутах
пад іх сцягам чырвоным ад
нашай крыві?

Як, скажы, беларус, да цябе
дакрычацца?

Свет вакол нас

● У Балгарыі амерыканская «Philip Morris Companies» хоча заінвесціраваць сродкі ў вытворчасць 85 млрд. цыгарэтаў у год, з якіх 75 мільярдаў штук пойдзе на экспарт. Кампанія ўжо ўклала грошы ў тытунёвую прамысловасць Венгрыі, Чэхіі, Польшчы, усходу Нямеччыны, Летувы, Расіі.

Фота А. ШУЛЬМАНА.

Жывы ў нашай памяці

31 кастрычніка—у дзень гадавіны смерці Міхася Ткачова, бліскучага гісторыка, прынцыповага палітыка, таленавітага арганізатара, заснавальніка Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады, у Гародні адкрылася мемарыяльная дошка на доме, дзе жыў гэты выдатны чалавек.

Каб ушанаваць памяць М. Ткачова, ў Гародню прыехалі дэлегацыя Цэнтральнай Рады БСДГ, а таксама навукоўцы з Менска і Беласточчыны.

Мітынг з нагоды адкрыцця памятнай дошкі пачаўся хвілінай маўчання, пасля якой з цудоўным спевам выступіў хор гісторыка-культурнага клуба «Паходня». Сімвалічна, што дошку ва ўшанаванне памяці выдатнага знаўцы беларускай мінуўшчыны асвяціў настаяцель самай старажытнай у Гародні святой Барысаглебскай царквы а. Анатоль.

З цёплымі словамі ўспамінаў аб прафесары Ткачове выступілі намеснік старшыні Гародзенскага гарвыканкама Аляксандр Мілінкевіч, вучань Міхася Ткачова, кандыдат гістарычных навук Генадзь Семянчук, літаратар з Беласточчыны Алег Латышонак.

Аб прыцягальнай сіле, аб значэнні Ткачова-палітыка, Ткачова-грамадскага дзеяча для сучаснасці і будучыні Беларусі сказаў у сваёй прамове член Цэнтральнай Рады БСДГ Анатоль Сідарэвіч.

З кранаючымі душу словамі пра Міхася Ткачова, сябра і паплечніка, выступіў Старшыня Народнага фронта Зянон Пазьняк.

Вядучы мітынга, старшыня Гародзенскай філіі БСДГ Міхась Патрэба падзякаваў аўтару памятнай дошкі скульптару Уладзіміру Панцялееву, архітэктару Анатолю Капцюху, які аформіў месца, дзе ўстаноўлена дошка, а таксама фундатарам, у тым ліку беларусам, якія жывуць за мяжой—рэдактару газеты «Беларус» Янку Запрудніку і сям'і Кіпеляў.

2 лістапада, на Дзяды, на Усходніх могілках у Менску адбыўся мітынг з нагоды адкрыцця помніка на магіле Міхася Ткачова.

Выступоўцы гаварылі аб тым, што М. Ткачоў быў найперш бліскучым гісторыкам, які па-новаму асвяціў старонкі беларускай мінуўшчыны, а ўжо потым—палітыкам. Ён прыйшоў у палітыку таму, што добра ведаў—толькі праз яе вядуць шляхі да адраджэння Бацькаўшчыны, яе культуры і мовы.

М. Ткачоў застаўся ў нашай памяці не толькі сумленным, прынцыповым, памяркоўным палітыкам, які карыстаўся ўсеагульнай павагай, але і чалавекам вялікай душэўнай шчодрасці і абаяльнасці. Ён пайшоў ад нас у росквіце сваіх інтэлектуальных і духоўных магчымасцей, але ж яго высілкі сталі адным з падмуркаў будавання незалежнай вольнай Беларусі.

М.КАЛІНОЎСКІ.

Музыкі цуд

Сёлетняй восенню ансамблю «Вясёлыя музыкі», які пяць гадоў назад створаны ў Сянно, прысвоена званне народнага. Увесь гэты час ім кіруе энтузіяст сваёй справы Вольга Дарожкіна. На рахунку творчага калектыву—шматлікія выступленні на абласным фестывалі «Іграй, гармонік!», на фестывалі «Славянскі кірмаш», на свяце беларускай полькі ў Чачэрску Гомельскай вобласці, у розных раёнах Віцебшчыны, і, вядома ж, у вёсках Сенненшчыны. У рэпертуары ансамбля беларускія народныя песні, прыпеўкі, народная музыка, танцы. Ды і сама Вольга Сцяпанаўна з'яўляецца аўтарам і выканаўцам раду нумароў. Ёй я прысвяціў свой верш «Вольга з бубнам»:

А як толькі ўжо голасам
трубным
Нас пакліча сумленне на суд,
Успомні Вольгу Дарожкіну
з бубнам
І вясёлае музыкі цуд.

Тады ўспомні, як песні лунаЛі,
Як увесь узляталі яны,
Як за сэрца нас шчыра кранаЛі,
Унясьлі нам чароўныя сны.

Тады ўспомні Сінайскія горы,
Сосны ўспомні, і возера сінь,
Дарагія з маленства прасторы
Яшчэ раз ты паглядам акінь.

І які там, суровы ці мяккі,
Мне ўжо выдасць сумленне
прысуд,
Буду помніць заўсёды аднак я
Вольгу з бубнам і музыкі цуд.

Іван ЛАЗУКА.

Прытча

Аркадзь ШУЛЬМАН

Смелы папугай

У адным зоамагазіне жылі два папугаі. Жылі доўга, надакучылі адзін аднаму. Але ніхто не купляў іх. Быццам і афарбоўка была ў іх не цьмяней, чым у іншых, і размаўлялі не горш, але, бачна, такі ў іх лёс—век векаваць у краме. А вельмі хацелася птушкам, каб іх купілі. На людзей паглядзець хацелася, ласкі гаспадарскае зведаць, ды й сорамна было перад іншымі папугаямі ў такім узросце ў магазіне сядзець.

Аднойчы да крамы дайшлі чуткі, што ў прыстойных дамах цяперака ў модзе смелыя папугаі. «Чаго прасцей,—вырашылі яны.— Трэба гучна крычаць: «Няхай жыве зялёна-аранжава-шэры колер!» І ўсё падумаюць, што мы самыя смелыя папугаі. Праўда, людзей за гэта караюць, але нам чаго баяцца? Іх садзяць за краты, а мы й так усё жыццё сядзім у клетцы».

Прыняліся папугаі вывучаць словы: «Няхай жыве зялёна-аранжава-шэры колер!». Месяцы тры мінула, пакуль адзін папугай вывучыў гэтыя словы. А другі так і не запомніў іх. За гэты час зялёна-аранжава-шэры колер стаўся галоўным у горадзе. На кожным рагу віселі зялёна-аранжава-шэрыя сцягі, усе насілі значкі гэтага колеру, і нават клеткі, у каторых сядзелі папугаі, пафарбавалі ў зялёна-аранжава-шэры колер.

Аднойчы зайшлі пакупнікі ў краму. Той папугай, што навучыўся гаварыць, адразу закрычаў: «Няхай жыве зялёна-аранжава-шэры колер!». Пакупнікі пераглянуліся між сабою і гавораць:

—Што ты ад яго хочаш? Папугай ён і ёсць папугай.

Падыходзяць яны да другой клеткі, думаюць, зараз папугай пачне тыя ж словы крычаць, а птушка маўчыць.

—Ты чаго маўчыш?—пытаюцца ў яго.—Ты попкадурань?

—Сам дурны,—адказвае папугай.

—Глядзі, ты,—пакупнікі пераглянуліся між сабою ды кажуць.—Балбатлівы які, а «Няхай жыве зялёна-аранжава-шэры колер!» не крычыць. Усе навокал крычаць, а ён—не. Пэўна, вельмі смелая птушка.

Узялі і купілі яе.

Пераклад з рускай Ю. СЦЯПАНАВА.

Вясёлы глобус

Муж і жонка гуляюць па лесе. Жонка гаворыць:

—Адны грыбы стаяць парамі, іншыя—па адзіночцы.

Муж панура:

—Шчаслівчыкі.

* * *

—Майго мужа захапляе ў мяне ўсё: мае валасы, мая фігура, маё кулінарнае мастацтва, мае сукенкі...

—А што цябе захапляе ў ім?

—Яго бездакорны густ.

75 гадоў таму

Апошнія весці

Менск, 28 снежня. Мазыр і Оўруч у руках паўстанцаў, Сарны ўзятыя пятлюраўцамі, которыя перайшлі на бок Чырвонай арміі, арыштавалі камандны састаў, чакаючы злучэння з савецкімі войскамі. Немцамі ачышчана Смаргонь.

Гомель, 25 снежня. Украінскай Савецкай арміяй узяты Навазыбкаў.

Вільня, 27 снежня. Эвакуацыя Вільні немцамі мяркуецца 5 студзеня. Па ўсёй лініі Баранавічы—Брэст-Літоўск няма ні белагвардзейскіх часцей, ні польскіх легіянераў.

«Известия Витебского губернского Совета крестьян., рабоч., красноарм. и батрацк. деп.», 31 снежня 1918 г.

Выбар

Заснавальнік:
Віцебскі гарадскі клуб выбаршчыкаў
"За дэмакратычныя выбары"

Галоўны рэдактар Барыс ХАМАЙДА

Адрас рэдакцыі: 210601, м. Віцебск, вул. Гогаля, 17.
Тэл. 37-35-06, 37-28-44.

Бягучы рахунак рэдакцыі N 200700962 у Віцкамбанку. Код (МФО) банка 150801701. Газета набраная і надрукаваная афсетным спосабам у Віцебскай узбуйненай друкарні імя Камінтэрна: г. Віцебск, вул. Шчарбакова-Набярэжная, 6.

Выдаецца з кастрычніка 1991 г.

Выходзіць штотыднёва па сярэдах

Нумар падпісаны да друку 7.12.1993 г. у 17.15. Наклад 1500 экз.

Кошт 15 руб.